

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Studijní program:

6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

Pojišťovnictví

**HISTORICKÝ VÝVOJ POJIŠŤOVNICTVÍ VE SVĚTĚ A NA NAŠEM
ÚZEMÍ**

Historical development of insurance all over the world and in our country

DP–PO–KPO–206

LINDA KOPECKÁ

Vedoucí práce: JUDr. Petr Plíčka, katedra pojišťovnictví

Konzultant: Ing. Eva Ducháčková, CSc., katedra pojišťovnictví

Počet stran 99

Počet příloh 17

Datum odevzdání 24.5.2002

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146069978

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

katedra pojišťovnictví

Školní rok: 2001/2002

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro: **LINDU KOPECKOU**

Název studijního programu: Hospodářská politika a správa (6202T)

obor č. 63-97-811

Pojišťovnictví

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu:

Historický vývoj pojištění a pojišťovnictví ve světě a na našem území

Zásady pro vypracování:

1. Vývoj do roku 1800
2. Léta 1800 – 1900 v Českých zemích
3. Vývoj v Českých zemích po roce 1918
4. Vývoj v Českých zemích po roce 1945
5. Vývoj a změny v Českých zemích po roce 1990

JUDr. Petr PLICKA

KPO/PJ

97.1.18.19.19.19.

Rozsah práce: 50 - 60 stran

(do rozsahu nejsou započítány úvodní listy, přehled literatury a přílohy)

Doporučená literatura:

Kolektiv autorů: Dějiny pojišťovnictví v Československu, 3 díly, Praha-Bratislava, 1989-1997

Bland, D.: Pojištění: principy a praxe, skripta ČAP, Praha 1997

Kolektiv autorů: Vybrané kapitoly z pojišťovnictví, Praha 1999

Vostatek, J.: Sociální a soukromé pojištění, CODEX Bohemia, Havlíčkův Brod 2000

Ducháčková, E.: Pojišťovnictví, skripta VŠE, Praha 1997

časopis Pojistný obzor, odborný měsíčník českého pojišťovnictví, ČAP Praha

internetové stránky www.cap.cz

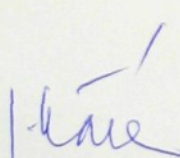
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Plíčka

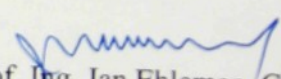
Konzultant: Ing. Eva Ducháčková, CSc.

Termín zadání diplomové práce: 24.10.2001

Termín odevzdání diplomové práce: 24.5.2002

prof. Ing. Jara Kaňoková, CSc.
vedoucí katedry

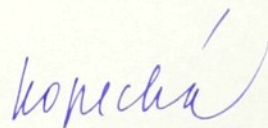

prof. Ing. Jan Ehleman, CSc.
děkan Hospodářské fakulty

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta. Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména §60 (školní dílo) a §35 (o nevýdělečném užití díla k vnitřní potřebě školy). Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé práce (prodej, zapůjčení apod.)

Jsem si vědoma toho, že užití své diplomní práce či poskytnutí licence k jejímu užití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do její skutečné výše).

Po pěti letech si mohu tuto práci vyžádat v Univerzitní knihovně TU v Liberci, kde je uložena, a tím výše uvedená omezení vůči mé osobě končí.

V Liberci dne 20.5.2002

Poděkování

Touto cestou bych ráda vyjádřila poděkování JUDr. Petru Plíčkovi za vedení při zpracování této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala Ing. Evě Ducháčkové, CSc., za udělené rady.

Resumé

Tématem této diplomové práce je historický vývoj českého pojištění a pojišťovnictví. V práci je popsán vznik pojišťovnictví již od dob, kdy jsou zachyceny první náznaky pojišťovací činnosti, i když se ještě o ekonomické kategorii mluvit nedá. V první části je proto zahrnuto také hledisko celosvětové, což bylo nutné k pochopení samotných počátků a stimulů, které ke vzniku pojišťovnictví vedly.

Jednotlivé úseky vývoje pojišťovnictví jsou zachyceny vzhledem ke konkrétnímu historickému období, a to z toho důvodu, že každé období je něčím specifické a tato specifika daného období se na rozvoji pojišťovnictví konkrétně odrazila. Ať to byla průmyslová revoluce, světové válečné konflikty či komunistický režim. Diplomová práce se snaží přehledně zachytit důležité okamžiky českého pojišťovnictví tak, jak vedly k současné podobě.

V závěru práce jsou stručně analyzovány směrodatné ukazatele současného pojistného trhu a je naznačen směr budoucího rozvoje, vzhledem ke snahám legislativně sjednotit pojistný trh České republiky a Evropské Unie.

Summary

The subject of this diploma work is the historical survey of Czech systém of insurance and insurance itself. This work describes the origin of insurance system already from the age of first signs of insurance activity even though this couldn't be considered as an economic category yet. In the first part there is included global aspect, which will help to understand the beginnings itself and the stimulus that led to birth of insurance.

The individual sections of the insurance development are recorded with regard to concrete historical era. The reason for that is that each historical period is specific with something important that has reflected in the insurance development – whether it was the Industrial Revolution, the world military conflicts or communistic regime. This diploma work is

trying to record important moments of Czech systém of insurance in a way that led to its present form.

In conclusion there are briefly analyzed decisive indicators of contemporary insurance market with an outline of the future development direction in regard to the efforts to legislatively concolidate the insurance market of the Czech Republic and the European Union.

OBSAH

1	<u>ÚVOD</u>	13
2	<u>POJEM POJIŠTĚNÍ</u>	14
3	<u>SVĚTOVÉ DĚJINY POJIŠTĚNÍ A POJIŠŤOVNICTVÍ DO ROKU 1918</u> ...	15
4	<u>VÝVOJ POJIŠŤOVNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V PODMÍNKÁCH FEUDALISMU (DO ROKU 1848-1849)</u>	24
4.1	<u>OBEČNÝ ÚVOD</u>	24
4.1.1	<u>První česká vzájemná pojišťovna</u>	26
4.1.2	<u>Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna, Brno</u>	26
4.2	<u>POJIŠTĚNÍ MAJETKU A ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODY</u>	27
4.3	<u>ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	28
5	<u>VÝVOJ POJIŠŤOVNICTVÍ V LETECH 1848 – 1918</u>	30
5.1	<u>OBDOBÍ LET 1848 – 1879</u>	30
5.1.1	<u>Obecný úvod</u>	30
5.1.2	<u>Pojištění majetku a odpovědnosti za škody</u>	32
5.1.3	<u>Životní pojištění</u>	33
5.2	<u>OBDOBÍ KAPITALISMU (1879 – 1900)</u>	33
5.2.1	<u>Obecný úvod</u>	33
5.2.2	<u>Pojištění majetku a odpovědnosti za škody</u>	34
5.2.3	<u>Životní pojištění</u>	36
5.3	<u>PŘEDVÁLEČNÉ OBDOBÍ (1900 – 1914)</u>	37
5.3.1	<u>Obecný úvod</u>	37
5.3.2	<u>Pojištění majetku a odpovědnosti za škody</u>	39
5.3.3	<u>Životní pojištění</u>	41
5.4	<u>PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA (1914 – 1918)</u>	41
5.4.1	<u>Obecný úvod</u>	41
5.4.2	<u>Pojištění majetku a odpovědnosti za škody</u>	42
5.4.3	<u>Životní pojištění</u>	43
6	<u>PRVNÍ POVÁLEČNÁ LÉTA (1918 – 1923)</u>	44

6.1	<u>OBEČNÝ ÚVOD</u>	44
6.1.1	<i>První česká vzájemná pojišťovna, Praha</i>	45
6.1.2	<i>Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha</i>	45
6.1.3	<i>Další pojišťovny působící na území Československa</i>	46
6.2	<u>VÝVOJ ELEMENTÁRNÍHO POJIŠTĚNÍ</u>	48
6.3	<u>ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	50
7	<u>OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ KONJUNKTURY (1924 – 1929)</u>	52
7.1	<u>OBEČNÝ ÚVOD</u>	52
7.2	<u>SÍŤ POJIŠŤOVEN</u>	52
7.3	<u>VÝVOJ ELEMENTÁRNÍHO POJIŠTĚNÍ</u>	54
7.4	<u>ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	56
8	<u>OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ KRIZE (1930 – 1938)</u>	57
8.1	<u>OBEČNÝ ÚVOD</u>	57
8.2	<u>SÍŤ POJIŠŤOVEN</u>	57
8.3	<u>ELEMENTÁRNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	58
8.4	<u>ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	59
9	<u>OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY (1939 – 1945)</u>	61
10	<u>PŘECHODNÉ OBDOBÍ MEZI TRŽNÍM HOSPODÁŘSTVÍM A CENTRÁLNĚ PLÁNOVANÝM HOSPODÁŘSTVÍM (1945 – 1948)</u>	63
10.1	<u>OBEČNÝ ÚVOD</u>	63
10.2	<u>SÍŤ POJIŠŤOVEN</u>	63
10.3	<u>ŽIVELNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	65
10.4	<u>ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ</u>	66
11	<u>OBDOBÍ CENTRÁLNĚ PLÁNOVANÉHO HOSPODÁŘSTVÍ (1948 – 1989)</u>	67
11.1	<u>VÝVOJ V LETECH 1948 – 1968</u>	67
11.1.1	<i>Obecný úvod</i>	67
11.1.2	<i>Živelní pojištění</i>	68
11.1.3	<i>Životní pojištění</i>	69

11.1.3.1	<u>Převzaté zvláštní kmeny</u>	71
11.1.3.2	<u>Kolektivní skupinová pojištění u bývalých pojišťoven</u>	72
11.1.4	<u>Zahraniční pojištění</u>	73
11.2	<u>CENTRÁLNĚ PLÁNOVANÉ HOSPODÁŘSTVÍ V PODMÍNKÁCH FEDERATIVNÍHO STÁTU</u> (1969 – 1989)	74
11.2.1	<u>Obecný úvod</u>	74
11.2.2	<u>Živelní pojištění</u>	74
11.2.3	<u>Pojištění osob</u>	75
11.2.4	<u>Zahraniční pojištění</u>	76
12	<u>PŘECHOD OD CENTRÁLNĚ PLÁNOVANÉHO HOSPODÁŘSTVÍ</u> <u>K TRŽNÍMU HOSPODÁŘSTVÍ (1990 – 2000)</u>	77
12.1	<u>DEMONOPOLIZACE NA ČESKÉM POJISTNÉM TRHU</u>	77
12.1.1	<u>Základní změny v ustanovení zákona o pojišťovnictví z roku 1991</u>	79
12.1.2	<u>Povodně v roce 1997</u>	82
12.2	<u>ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN (ČAP)</u>	83
12.3	<u>PŘELOMOVÝ ROK 1999</u>	84
12.4	<u>ROK 2000 Z HLEDISKA LEGISLATIVY</u>	87
12.5	<u>VÝVOJ POJISTNÉHO TRHU V LETECH 1991 - 2000</u>	88
13	<u>ZÁVĚR</u>	94

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SEZNAM PŘÍLOH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

%	procento
A. G.	die Aktiengesellschaft (akciová společnost)
a. s.	akciová společnost
akc. spol.	akciová společnost
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CEA	Comité Européen des Assurances (Evropský pojišťovací výbor)
c. k. priv.	Císařsko-královský privilegovaný
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČSAP	Československá asociace pojišťoven
D. A. S.	Défensé Automobile et Sportive (Pojišťovna právní ochrany)
Dr.	Doktor
EU	Evropská unie
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.
HDP	Hrubý domácí produkt
JUDr.	Doktor práv
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
K	Koruna
Kč	česká koruna
Kčs	československá koruna
KIS	Kapitálová investiční společnost České pojišťovny, a.s.
Ltd.	Limited
mil.	milion
mld.	miliarda
např.	například
PhDr.	Doktor filozofie
př.n.l	před naším letopočtem

resp.	respektive
SAP	Slovenská asociace pojišťoven
Sb.	Sbírka
St.	Saint
str.	strana
tis.	tisíc
tj.	to jest
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
ZJ	Základní jmění
ZPZ	Závod pro zahraniční pojištění a zajištění

1 Úvod

Vývoj pojišťovnictví je velice složitým procesem, stejně jako vývoj jakékoliv jiné ekonomické kategorie. Cílem této práce je poskytnout čtenáři ucelený pohled o zmíněném procesu.

Kapitoly jsou děleny vždy podle časového hlediska. Časové úseky nejsou voleny náhodně, každé období, a tím i vývoj pojišťovnictví, mají z historického hlediska svá specifika.

K pochopení počátků českého pojišťovnictví bylo nutné uvést veškeré skutečnosti, které směřovaly ke vzniku této ekonomické kategorie. Proto se v první části zabývám také pojišťovnictvím celosvětovým, aby mohl čtenář postřehnout veškeré počáteční stimuly, které ke vzniku samotného pojišťovnictví vedly. Prvotní náznaky pojišťování jsou známy už z dob egyptských faraónů, i když skutečné důkazy nebyly nalezeny.

V dalších obdobích se převážně soustředím na vývoj pojišťovnictví v Českých zemích, jelikož historie celosvětového pojišťovnictví je tak široký pojem, že ho není možné v této práci důkladně zachytit.

V jednotlivých kapitolách se zabírám především nejdůležitějšími fakty, která vždy korespondují s daným obdobím. Snažím se odlišit vývoj pojištění životního a neživotního, pokud je to ovšem možné. Dobové třídění se současným vždy nekoresponduje. K většině kapitol je také zařazen obecný úvod.

V poslední části práce se snažím zdůraznit důležité okamžiky českého pojišťovnictví po demonopolizaci pojistného trhu, které byly bezesporu prvním krokem ke svobodnému rozvoji České republiky v oblasti pojišťovnictví. Pokouším se stručně analyzovat a zhodnotit jednotlivé vývojové ukazatele pojistného trhu, vzhledem ke snahám České republiky vstoupit do Evropské unie, a současně také nynější produktovou strukturu našeho trhu.

3 Světové dějiny pojištění a pojišťovnictví do roku 1918

Některé prameny uvádějí, že již ve starém Egyptě (kolem roku 2500 př.n.l.) kameníci uzavírali vzájemné dohody o společném krytí výdajů na pohřby z pravidelně vybíraných příspěvků. Za Chammurabiho vlády (kolem roku 2000 př.n.l.) ve staré Babylónii uzavírali majitelé karavan dohody o vzájemném krytí ztrát, jež by mohli vzniknout na plánovaných cestách, a že ve staré Indii (kolem roku 1000 př.n.l.) se vytvářeli různé druhy pojištění úvěrů. Tato tvrzení však nejsou přesně doložena, stejně jako tvrzení, že v antickém Řecku (kolem roku 400 př.n.l.) existoval jakýsi druh „sociálního pojištění“ pro případ zmrzačení ve válce.

Nyní jen malé odbočení, co se dnešního území České republiky týče. Na území dnešní České republiky jsou počátky pojišťovnictví doloženy od konce 17.století. V roce 1699 podal Jan Kryštof Bořek originální návrh na zavedení povinného požárního pojištění budov v Čechách. Podle tohoto návrhu měl být založen v každém městě protipožární fond vytvářený příspěvky občanů. K uskutečnění však nedošlo. V roce 1777 byla založena pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, náradí a dobytku v Brandýse nad Labem. Pojišťovna však neměla dlouhého trvání.⁵

Důkazy o existenci různých druhů pojištění majetku i životního pojištění máme až ze starého Říma, i když je těžké odlišit pojišťovací činnost od činnosti podpůrné a charitativní, stejně jako tomu bylo později za feudalismu a raného kapitalismu. Kdybychom hledali samotné počátky pojištění jako ekonomické kategorie, v prvobytně pospolné společnosti je nenalezneme, protože neexistovalo soukromé vlastnictví výrobních prostředků a výroba zboží.

V otrokářských a feudálních společnostech soukromé vlastnictví již bylo, ale výroba zboží byla málo rozvinuta. Rozdíly mezi pojištěním v otrokářském řádu a za feudalismu jsou

⁵ Velmi stručný vývoj českého pojišťovnictví je zachycen v Příloze č. 1.

natolik malé, že hovoříme o jednotném společensko – historickém typu pojištění – předkapitalistickém pojištění.

Pro předkapitalistické pojištění je charakteristické *vzájemnostní pojištění*, ve kterém se nevytvářely samostatné, jasně odlišené pojistné fondy. Pojistný fond byl nedílnou součástí finančního hospodaření příslušných korporací. Hlavním rysem vzájemnostního pojištění byla vzájemná pomoc v nouzových situacích mající původ v nahodilých situacích, a to bez komerčního aspektu.⁶ Komerční pojištění, s výjimkou námořního pojištění, bylo spojeno s projevy raného kapitalismu v rámci zanikajícího feudálního řádu. Rozrušení feudálních vztahů, rozvoj výroby zboží a posílení peněžního hospodářství vytvářelo předpoklady i pro vyšší využívání pojištění k obnově výrobních sil, eventuálně národního bohatství. Tím byl současně vytvářen prostor pro vznik nového odvětví – pojišťovnictví, které se oddělilo od jiných ekonomických činností.

Přelom hospodářského života západní Evropy vyvolaly křížácké války (1096 - 1270). Obzor západní Evropy se značně rozšířil a urychlil se rozvoj evropského zemědělství, techniky, filozofie a umění. Obchod a řemesla ožili.

Spolu s rozvojem obchodu a řemesel začali lidé pociťovat potřebu sdružovat se v zájmu přežití v různých profesní seskupení. Vznikala tzv. *bratrstva* neboli *gildy*, v nichž se sdružovali hlavně kupci. A *cechy*, kde se sdružovali řemeslníci.

Nejprve byla vzájemná pomoc ve stanovách *gild* a *cechů* určena jen ve všeobecné formě, nevybíraly se ani příspěvky a pomoc členům se poskytovala případ od případu ze společné pokladny. Až později byly stanoveny pravidelné a přesně určené příspěvky do společné pokladny („*pojistného fondu*“). Určil se okruh pojistných událostí a výše náhrady za vzniklou škodu („*pojistné plnění*“).

⁶ Výjimkou je námořní pojištění, které bylo i v předkapitalistickém období provozováno na komerční bázi.

Gildy a *cechy* svým členům poskytovaly nejen právní, ale někdy i fyzickou ochranu⁷. V rámci *cechů* se pojištění většinou vztahovalo na případy přímo postihující člena *cechu* (smrt, vážná nemoc, trvalá invalidita) a v mnoha *gildách* byly poskytovány navíc půjčky a podpory dcerám, aby se mohly provdat; odškodné při zničení nebo poškození majetku povodní, ohněm, ztroskotáním lodí, při přepadení, krádeži a zajištění.

Dalším předmětem pojistné ochrany byly např. dopravní prostředky. Toto pojištění se uskutečňovalo v rámci starořeckých sdružení obchodníků, majitelů lodí, tzv. *coinonia*. Většinou ale převažovalo pojištění majetku a života (např. ve starořímských *collegia tenuiorum* – sdružení osob jednoho stavu, a dále v již zmíněných bratrstvech, ceších a *gildách*).

Toto vše se týkalo vzájemnostního pojištění. Ovšem vedle vzájemnostního pojištění, které zcela převažovalo, se dále rozvíjelo pojištění komerční.

Charakteristické rysy komerčního pojištění měly tzv. *námořní půjčky* (*faenus nauticum*). Námořní půjčka existovala už ve starověké Indii, znali ji i Babyloňané, Féničané, Řekové a Římané. V podstatě se jednalo o kombinaci pojištění a úvěru. Námořní půjčka byla poskytována ve výši ceny přepravovaného zboží. Jestliže loď doplula bez újmy k cíli, pak obchodník vrátil vypůjčenou částku s vysokými úroky zpět. Při ztrátě nebo zničení nevracel nic. Úroky byly značně vysoké, uvádí se rozpětí 12 – 50 %. Setkáváme se zde s nemalým vlivem lichvy, jelikož se až příliš uplatňoval moment spekulace a sázek.

Od konce 10. století ještě více ožil námořní obchod, a to především ve Středomoří. Námořní doprava byla v té době velice riskantní, nejen pro nedokonalost lodí, ale i pro rozrůstající se pirátství a neustále se opakující války. V souvislosti s tím se vytvořilo *námořní pojištění*, jak ve vzájemnostní, tak v komerční podobě.

V Portugalsku vznikala v 60-80. letech 14. století „vzájemná společenství plavců“ s povinným přístupem. Z této doby je zachována první pojistná smlouva, podepsaná

⁷ Najímaly se ozbrojené skupiny na ochranu kupeckých povozů atd.

v italské Pise 13.dubna 1379, která zahajuje v Evropě éru komerčního námořního pojištění a současně i počátky námořního práva.

Velká rizika, která souvisela s pojišťováním lodí a jejich nákladů, vedla ke snahám se, při pojišťování nebezpečných rizik, spojovat. To znamená rozdělovat riziko cestou soupojištění⁸, a následně i cestou zajištění.⁹ První doklady o zajištěných smlouvách jsou ze 14.století z Anglie a Itálie.

Souběžně s pojištěním majetku se po pádu Římské říše nově rodilo také životní pojištění. Obcházením církevních zákazů, které se v tomto případě týkaly peněžní činnosti křesťanů, a to zejména půjčování peněz na úrok (teoretici katolické církve hlásali nemorálnost pobírání úroků a prohlašovali je za lichvu), vznikaly základy komerčního pojištění – získání doživotního důchodu předáním půdy a později složením jednorázové platby (např. klášteru). Je třeba dodat, že v nastávajícím období byl úrok církví akceptován a sama církev ho začala aktivně využívat. Za nejstarší dochovanou smlouvu, která se týkala pojištění doživotního důchodu, je považována smlouva z roku 1308 mezi opatem kláštera sv. Denise v Paříži a arcibiskupem kolínským.

Od počátku 15. století vznikaly smlouvy, které se již podobají dnešnímu důchodovému pojištění. Vzorem byla smlouva o důchodu z roku 1472, jenž je dosud uložena v městském archívu *Leyden* (Holandsko). V této smlouvě jsou podrobně uvedeny podmínky důchodového pojištění, jako výše důchodu, platební lhůty, podmínky pro proměškání placení atd.

Průmyslová revoluce a s ní spojená přeměna ekonomických vztahů byly základem vzniku a rozvoje kapitalistického pojištění. Jeho charakteristickým znakem je, že pojištění komerční rychle vytlačuje činnosti vzájemných podpůrných a pojišťovacích spolků a komerční prvky pronikají také do činnosti vzájemných pojišťoven.

⁸ Tzv. horizontální členění rizika.

⁹ Tzv. vertikální členění rizika.

Kapitalistické pojištění se ubíralo několika směry. Především pokračoval rozvoj námořního pojištění na komerční bázi, ale jeho těžiště se přesunulo ze Středomořské oblasti do Anglie a Francie. Od konce 80.let 17.století se v Londýně postupně vytvářelo světové centrum námořního pojištění *Lloyd's*.

První pokusy o vytvoření požární pojišťovny na komerční bázi nebyly úspěšné. Rozhodujícím impulsem k založení první komerční požární pojišťovny na světě byl teprve velký požár Londýna v roce 1666. V roce 1680 vznikla londýnská *The Fire Office*. Londýnský stavitel Nicholas Barbon se již v roce 1667 zavazoval osobám, které si od něho nechaly postavit dům, že jim za určitou „*prémii*“ (pojistné) jejich dům postaví bezplatně znovu v případě, že stavba bude bez jejich viny v určitém termínu opět zničena požárem. V roce 1680 tuto svou „*osobní pojišťovnu*“ přebudoval na londýnskou požární pojišťovnu *Insurance Office for Houses on the Black Side of Royal Exchange*, jejíž název se později změnil na již dříve zlidovělé zkrácené označení *The Fire Office*.

Jako první překročila vlastní hranice své země požárním pojištěním londýnská pojišťovna *Phoenix* v roce 1786 a začala podnikat v Hamburku, v Hantex a Le Havre. V roce 1790 provozovala požární pojištění nejen v Německu a Francii, ale také ve Španělsku a Portugalsku.

Krupobitním pojištěním a pojištěním hospodářských zvířat se zabývaly na nízké úrovni v různých evropských zemích místní rolnické spolky. Větší vzájemné i akciové společnosti hospodářských zvířat a společnosti provozující krupobitní pojištění začaly vznikat teprve ve druhé polovině 19. století v Prusku a některých dalších německých městech..

V souvislosti s rozvojem pozemní dopravy začalo v Evropě vznikat pojištění odpovědnosti za škody. Počátky tohoto pojištění nalézáme ve Francii jako pojištění odpovědnosti za škody vzniklé „*v důsledku provozování koněspřežní dopravy*“ roku 1825. Avšak skutečný rozmach zaznamenáváme až s rozvojem železniční dopravy nejprve v Anglii koncem 40. let 19. století a pak i na evropském kontinentě, kde v roce 1853 vznikly hned dvě německé pojišťovny zabývající se tímto pojištěním, a to *Allgemeine*

Eisenbahnversicherungsgesellschaft (Všeobecná železniční pojišťovací společnost) a *Thüringia*.

Zavedení veřejného zásobování vodou a zřizování vodovodů vyvolalo potřebu „vodovodního pojištění“. První pojišťovnou pro toto pojištění byla *Frankfurter Versicherungsgesellschaft gegen Leitungswasser-Schaden* (Frankfurtská pojišťovací společnost proti škodám na vodovodech), která byla založena roku 1866 ve Frankfurtu nad Mohanem.

Další rozvoj domácího a mezinárodního obchodu si vynutil vznik speciálních oddělení pojišťoven pro pojištění úvěrů. Jako první na celém světě začala tento riskantní druh pojištění provozovat londýnská pojišťovna *Ocean Accident and Guarantee Corporation Ltd.* a její pobočka v New Yorku. Bylo to v roce 1885. V Evropě se tímto druhem pojištění jako první začala zabývat německá pojišťovna *Globus* od roku 1898.

Od 20. let 19. století vznikalo v zemích, kde se začaly v souvislosti s rozvojem obchodu a reklamy vyrábět velké tabule skla (Anglie, Francie), pojištění skel. Z Francie se toto pojištění přeneslo do Německa, kde jej od roku 1857 začaly některé pojišťovny provozovat jako vedlejší druh pojištění.

Narůstající síla dělnického hnutí, vyvolávala snahy kapitalistů chránit se proti následkům stávek. První návrhy na tento druh pojištění se objevily v Německu v roce 1872, ale teprve v roce 1897 byla založena berlínská akciová společnost *Industria*. Jejím úkolem bylo uhrazovat podnikatelům škody, které jim vznikly v důsledku zastavení práce zaměstnanci. *Industria* po roce činnosti zanikla a až do roku 1918 nevznikla jiná tohoto druhu.

Koncem 19. století vznikalo velké množství okrajových druhů pojištění majetku, odpovědnosti za škody a úrazového pojištění, jako pojištění jízdních kol, úrazové pojištění předplatitelů novin, tzv. „abonentní pojištění“.

Jakýmsi přechodným druhem mezi feudálním a kapitalistickým životním (důchodovým) pojištěním byly tzv. *tontiny*. Jejich tvůrcem je italský lékař *Lorenzo Tonti*. Původně měly

sloužit jako zdroj příjmů pro strádající francouzskou pokladnu. *Tonti* navrhl kardinálovi *Mazarinovi*, aby byla vypsána státní půjčka a upisovatelé byli rozděleni do deseti skupin podle věku. Úrok měl být každým rokem vyplácen žijícím věřitelům podle příslušné věkové skupiny. Vzhledem k vymírání souboru, takto stanovený doživotní důchod rostl pro jednotlivce každý rok, po úmrtí posledního věřitele ve skupině celý zapůjčený kapitál propadl ve prospěch státu. První *tontina* byla vypsána ve Francii až v roce 1689. V Holandsku již v roce 1670. V pozměněné podobě přežívaly ještě v druhé polovině 19. století, např. v české pojišťovací bance „*Slavii*“.

Rozhodujícím předpokladem pro budování životního pojištění na vědeckém základě bylo zpracování úmrtnostních tabulek. První úmrtnostní tabulky, založené na statistických údajích evangelického teologa *Caspara Neumanna z Breslau*¹⁰, zpracoval anglický vědec *Edmond Halley*. Velký význam měly i práce dalších vědců, např. *Moivra* (1667-1754), *Eulera* (1707-1783), *Leibnitze* (1647-1716).

První komerční životní pojišťovna, která byla založena alespoň částečně na vědeckých základech, byla londýnská *Society of Assurance of Widows and Orphans* (Společnost pro pojišťování vdov a sirotků), z roku 1699. Provozovala jen pojištění pro případ smrti a při pojistné události dávala možnost volby mezi jednorázovou výplatou a vyplácením důchodu v určitém rozsahu. V roce 1745 musela tato pojišťovna zastavit všechny výplaty a zachránila se jen díky státní podpoře a dalšímu snížení důchodu.

Postupem doby se objevilo několik problémů, které souvisely s odchylkami od „*normálního*“ životního pojištění. Jednalo se především o případy sebevražd a smrti v souboji. Zpočátku to bylo důvodem k zániku všech závazků pojišťovny. Později se zavedla ustanovení, že i těchto případech po určité době trvání pojištění byla pojistná částka proplacena.¹¹

¹⁰ Caspar Neumann vedl záznamy o narozených a mrtvých města Breslau v letech 1687-1691. Neumannovi záznamy zachytily 6193 narozených a 5896 zemřelých. Bylo u nich uvedeno pohlaví a věk v době úmrtí.

¹¹ V případě sebevraždy 5 let, v případě smrti v souboji 2 roky.

Velkým problémem bylo pojištění osob s podlomeným zdravím¹², které pojišťovny zpočátku nepojišťovaly vůbec a později jen v omezeném rozsahu.

Na druhé straně existovaly také osoby, které vedly prokazatelně zdravý způsob života. Ty byly v životním pojištění naopak zvýhodňovány a v roce 1813 a 1840 byly v Anglii dokonce založeny dvě specializované pojišťovny abstinentů, které za nižší pojistné poskytovaly životní pojištění osob, jež prokazatelně nepožívaly alkoholické nápoje. Toto pojištění bylo jen dílčí epizodou v dějinách pojištění.

Životní pojištění se dlouho omezovalo jen na Anglii. Až v roce 1778 vznikla v Hamburku životní „*pokladna*“, která životní pojištění nahrazovala. V roce 1827 vznikla v *Gothě* *Gothaer Lebensversicherungsgesellschaft* (Gothajská životní pojišťovací společnost) a v Lübecku v roce 1829 *Deutsche Lebensversicherungsgesellschaft* (Německá životní pojišťovací společnost).

Ve Francii se jako první životním pojištěním zabývala monopolní pojišťovna *Compagnie Royale d'Assurances* (Královská pojišťovací společnost), která vznikla koncem 18. století, a která však životní pojištění roku 1793 likvidovala. Tento druh pojištění se ve Francii obnovil až v roce 1820, kdy společnost *Compagnie Royale d'Assurances Maritimes* (Královská námořní pojišťovací společnost) svou činnost rozšířila i na životní pojištění.

V carském Rusku provozovala jako první životní pojištění, a to v roce 1835, *Ruská společnost pro pojištění kapitálu a důchodů*. Ovšem v podmínkách zaostalého, feudálního samoděržaví se toto odvětví rozvíjelo velice pomalu. Za dvacet let trvání monopolu uzavřela pouze 3309 pojistných smluv.

Vývoj pojištění v 19. století, především stále větší pojistné částky, zdůrazňoval potřebu zabezpečení rizika na vyšší úrovni, což znamenalo vznik zajištění. Vzhledem k zákonnému zákazu provozování zajištění v anglosaských zemích vznikla první zajišťovna na německém území – *Kölnische Rückversicherungsgesellschaft* (Kolínská zajišťovací

¹² V tehdejší terminologii tzv. „anormální“, „vadné“ nebo dokonce „méněcenné“ životy.

společnost). Byla založena roku 1852 jako akciová společnost na základě koncese pruského krále z roku 1846. Další významná německá akciová zajišťovna byla založena roku 1880, která měla čilé styky s československým pojišťovnictvím. Jednalo se o *Münchener Rückversicherungsgesellschaft* (Mnichovská zajišťovací pojišťovna).

V Anglii sice nemohli zakládat zajišťovny, ale zákaz zajišťování obcházel tím, že pojišťovali pojišťovny.

Pro kapitalistické pojišťovnictví a zajišťovnictví je typické přelévání kapitálu z jedné země do země druhé. Prakticky ve všech zemích, a tedy i v Rakousku-Uhersku včetně Českých zemí, působily zahraniční pojišťovny buď přímo, prostřednictvím svých agentur a filiálek nebo nepřímo tím, že zakládaly domácí pojišťovny, v nichž měly rozhodující kapitálový podíl a tím pádem také značný podíl na ziscích.

4 Vývoj pojišťovnictví v českých zemích v podmínkách feudalismu (do roku 1848-1849)

4.1 Obecný úvod

Až do konce 18. století byly požáry jedny z nejničivějších živelných pohrom, které postihovaly evropské vnitrozemské státy. Požáry byly jednak tragédií pro samotné oběti, tzv. „*pohořelé*“, jednak pro stát, který přicházel o daně od postižených rodin, ale také pro vrchnost, která přicházela o lacinou pracovní sílu robotou povinných poddaných. Jestliže požár postihl jen jednotlivé rodiny a nezničil veškerý jejich majetek, byly „*pohořelým*“ poskytovány slevy na daních. V zájmu snížení daňového břemene „*pohořelým*“ zavedla císařovna Marie Terezie v roce 1748 *Fond na úhradu škod vzniklých požáry, povodněmi a nepřízní počasí* (Feuer-, Wasser- und Wetterschädenbonifikationsfundus). Z tohoto fondu byla v Čechách proplácena část škody, maximálně však do výše 7 – 8 %.

Pokud „*pohořelým*“ zničil přírodní živěl všechn majetek, postižení obdrželi potvrzení, že o něj přišli bez vlastní viny. Nejprve obce a poté vrchnostenské úřady jim vydávaly tzv. *žebrací* nebo *požární listy* (Bettel- nebo Brandbriefe) a doporučily je „*dobročinnosti všech poddaných a dalších osob*“.

17. září 1777 byla schválena dvorním dekretem „*Pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, nářadí i dobytku*“. Neměla ovšem dlouhého trvání. Po vydání císařského patentu 4. září 1819, kterým bylo v habsburské monarchii povoleno zřizování soukromých pojišťoven, byla legalizována činnost tří pojišťoven : *Pojišťovací společnost Přístav Komárno*, založená roku 1807, *Solnohradská zemská požární pojišťovna*, založená roku 1811 a *Vzájemná požární pojišťovna pro Horní Rakousy*, se sídlem v Linci, založená v roce 1811.

Počátek 19. století byl důležitý ve vývoji pojistného práva habsburské monarchie, a to hlavně přijetím „*Všeobecného zákoníka občanského*“ pro všechny německé země dědičné

rakouského mocnářství (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie) v roce 1811. Podle tohoto zákoníku byly pojistné smlouvy hodnoceny jako *odvážné*, tedy smlouvy, které podle tohoto kodexu „*slibují a přejímají naděje ještě nejistého prospěchu*.“ Avšak tato právní úprava velice rychle zastarala. Zákoník se vůbec nezabýval zřizováním pojišťoven, jejich činností apod.

Obvyklým předmětem pojistné smlouvy bylo dopravní pojištění. Můžeme zde nalézt také stručnou zmínku o požárním pojištění, ale o pojištění životním se nehovořilo vůbec. Jsou zde zřejmé obavy, že by životní pojištění, konkrétně pojištění pro případ smrti, nabádalo „*některá individua*“, aby zajistila pozůstalým vysoký peněžní obnos tím, že se pojistí a pak spáchají sebevraždu. Tento názor byl tak silný, že se raději na životní pojištění nepoukazovalo.

První právní předpis, který se zaměřoval jen na problematiku pojištění v habsburské monarchii, měl formu zákazu. Jednalo se o *dvorský dekret* ze dne 14. května 1818. Tímto *dekretem* se nepovolovala činnost zahraničních pojišťoven na území monarchie. Avšak problematičnost *deketu* se ukázala v tom, že nebylo žádným zákonem zakázáno pojišťovat se u zahraničních pojišťoven.

Právní úprava pojištění byla pozitivně řešena až patentem císaře Františka I. ze dne 4. září 1819, jímž se pojištění povolovalo jen jako soukromé podnikání. Další klíčovou charakteristikou této právní úpravy bylo, že si stát ponechá *prerogativa* (výsady), které souvisely jak se zřizováním pojišťoven, tak i s jejich další činností.

Do této první fáze zakládání „*domácích*“ pojišťoven patří i založení vzájemných pojišťoven pro Čechy (*První česká vzájemná pojišťovna v Praze*) a pro Moravu a Slezsko (*Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna v Brně*).

4.1.1 První česká vzájemná pojišťovna

První česká vzájemná pojišťovna byla založena roku 1827 v Praze. Duchovními otci a poté i vedoucími osobnostmi byli dva významní představitelé české šlechty *Josef Matyáš hrabě z Thunu a Hohensteinu* a *František Josef hrabě z Vrtby*.

Nejprve *První česká vzájemná pojišťovna* pojišťovala jen nemovitosti proti požáru, od roku 1864 začala pojišťovat movitosti a zavedla také krupobitní pojištění. Až daleko později začala pojišťovat proti vloupání, úrazu, rozbití skla, zvony, strojní pojištění, automobily, požární přípreže a také zajišťovat.

Způsob financování její činnosti byl ovlivněn prolínáním soukromých a veřejnoprávních prvků. Na vytváření finančního fondu se podíleli hlavně její zakladatelé. Bylo také povoleno používat ve firemním označení charakteristiku „*císařsko-královský privilegovaný*“¹³ a pečet’ s císařským orlem, která byla od roku 1864 doplněna českým zemským znakem a svatováclavskou korunou.

Filiálky *První české vzájemné pojišťovny* byly zřízeny v Olomouci a v Bratislavě, sídlo generální reprezentace v Plzni a hlavní zastupitelství v Českých Budějovicích.

O velmi dobrém a stabilizovaném vedení i o důvěře obyvatelstva v tuto pojišťovnu svědčí fakt, že *První česká vzájemná pojišťovna* nezatížila za celou dobu své činnosti, až do znárodnění v roce 1945, své pojištěné žádnými doplatky.

4.1.2 Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna, Brno

Za iniciátora založení byl považován *Jiří rytíř z Högelmlů*. V propagačních materiálech této pojišťovny se často uvádělo, že je nejstarší vzájemnou pojišťovnou v zemích Koruny

¹³ Zkratka c. k. priv.

české, protože byla založena již 18. dubna 1826, zatímco k založení *První české vzájemné pojišťovny* (dále jen *První česká*) došlo až v roce 1827. K tomu se však často dodávalo : činnost, kdežto našemu ústavu bylo napřed zdolat zdlouhavé přípravy a překonat mnohé

obtíže. Proto též doba od založení 1826 až do pořízení první rozvahy byla shrnuta v jedno správní období – první správní rok, čímž tedy naše pojišťovna dovršuje teprve v roce 1929 svůj stý správní rok.¹⁴

Samotný vznik této pojišťovny byl mnohem komplikovanější než vznik *První české vzájemné pojišťovny*. Jednalo se o rozdílné názory, po jakém vzoru pojišťovna pro Moravu a Slezsko vznikne. Návrh podal *František rytíř Heintl* a *Jiří rytíř z Högelmüllerů*. Nakonec 13. dubna 1826 vyšlo císařské rozhodnutí, které schválilo návrh *Jiřího rytíře z Högelmüllerů*, čehož už se sám rytíř nedomohl, jelikož zemřel 4. dubna 1826.

Nejprve provozovala *Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna* jen požární pojištění nemovitostí, později i movitostí a dále také pojištění proti krádeži vloupáním, sklizně, krupobití, rozbití skla a puklin zvonů.

4.2 Pojištění majetku a odpovědnosti za škody

Přijaté pojistné v letech 1828 – 1835 rovnoměrně rostlo, ale rezervní fond kolísal vzhledem k rychlému nárůstu škod.¹⁵ Od roku 1836 do roku 1840 pojistné neustále klesalo. Kritická situace *První české vzájemné pojišťovny*, která byla způsobená velkým počtem škod z hromadných požárů v roce 1834 a 1835, byla vyřešena půjčkami.

Co se týče krupobitního pojištění, bylo pro každou pojišťovnu velice riskantní. Proto se do let 1848-1849 tento druh pojištění v habsburské monarchii neprovozoval. Náhrady za

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ.: Dějiny pojišťovnictví v Československu. 1. vydání. Praha 1989-1997. 1. sv.

¹⁵ Kolísání rezervního fondu : 1828-1829 - 86 745 zlatých, v roce 1931 - 128 368 zlatých, v roce 1834 - 20 094 zlatých.

škody, které byly způsobeny krupobitím nabízela poddaným rakouského císaře jen *Německá společnost náhradu škody krupobitím svedené pojišťující, Gotha*.¹⁶

Pro malé a střední rolníky bylo také téměř katastrofou uhynutí tažného zvířete, proto nejvíce pociťovali potřebu pojištění hospodářských zvířat. Tento problém však netížil feudální velkostatkáře, pro něž úhyn několika kusů hospodářských zvířat neznamenal vážnější finanční ohrožení. Tím pádem ani o tento druh pojištění neprojevovali zájem.

Vzhledem k tomu, že jsou České země vyloženě v oblasti středoevropské, na dopravním pojištění se prakticky nepodílely.

4.3 Životní pojištění

Narůstající krize feudalismu a stále sílící projevy kapitalismu vnesly zásadní změny do způsobu života lidí, mimo jiné do způsobu zabezpečování rodin. O pozůstalé po předčasně zemřelých v chudších rodinách se starali blízcí příbuzní v rámci „širší rodiny“.

Ve snaze udržet si oddanost svého byrokratického aparátu byl vydán, za společné vlády Marie Terezie a Josefa II., v roce 1771 první penzijní předpis, který zaručoval důchody vdovám a sirotkům po byrokratech, kteří věrně sloužili. V roce 1781 byl vydán předpis o důchodu pro všechny byrokratické příslušníky, kteří uspokojivě sloužili alespoň deset let. Tyto předpisy jsou známy jako tzv. *normály*.

Koncem 18. století začaly vznikat v habsburské monarchii vdovské a sirotčí penzijní ústavy. Nejstarší penzijní ústav byl *Ollmützer allgemeines Witwen- und Waisen-Pensions-Institut* (Olomoucký všeobecný vdovský a sirotčí penzijní ústav), který byl založen v roce 1793. Zpočátku ústav přijímal pouze civilní úředníky, obchodníky a občany, a to pouze dvakrát ročně – vždy 15. ledna a 15. července. Ti byli povinni zaplatit vklad 200 zlatých a

¹⁶ Tento název je prvním oficiálním překladem německého názvu firmy, později se u nás běžně používal název Všeobecný krupobitní pojišťovací ústav, Gotha.

roční příspěvky činily 16 zlatých. Po dosažení 30 let museli členové doplácet zvláštní přirážky k příspěvkům. Nejdůležitější z prvních novodobých životních pojišťoven v habsburské monarchii se stal *Allgemeine Versorgungs-Anstalt für die österreichischen Kaiserstaates* (Všeobecný zaopatřovací ústav pro poddané rakouského císařského státu), který byl založen 1. března 1823 ve Vídni.

Pro všechny tyto ústavy bylo však společné, že nebyli přístupné dělníkům, drobným rolníkům a všem sociálně slabým vrstvám společnosti. Zákaz byl buď uveden přímo ve stanovách pojišťovny nebo vstupní vklady a příspěvky byly tak vysoké, že si je tyto vrstvy jednoduše nemohly dovolit.

5 Vývoj pojišťovnictví v letech 1848 – 1918

5.1 Období let 1848 – 1879

5.1.1 Obecný úvod

Po buržoazní revoluci se objevily první náznaky nástupu domácích představitelů na úseku pojistné teorie. Předpokladem bylo formování ústředních statistických úřadů ve Vídni a poté i v Pešti, které vypracovaly mnoho důležitých podkladů pro rozvoj domácího pojišťovnictví. Do 80. let se muselo vycházet především ze zkušeností anglických pojišťoven či z velmi omezených statistik jednotlivých pojišťoven.

K rozvoji došlo i v právní úpravě pojišťovnictví. Do revolučních let byl sice upraven institut pojistné smlouvy, ovšem jen v nejobecnějším slova smyslu, ale otázka zakládání pojišťoven nebyla dořešena. Důležitou roli, v její právní úpravě, sehrál „*první spolkový zákon*“ ze dne 26. 11. 1852. Sice hovoříme o době „*bachova absolutismu*“, kde byly činnosti politické a kulturní silně omezeny, avšak nebránilo se vzniku pojišťoven, jakožto podnikatelského subjektu. Celé spolkové právo bylo založeno na koncesním přístupu, to znamená, že k založení jakéhokoli spolku bylo potřeba, ve smyslu „*prvního spolkového zákona*“, získat souhlas státní správy. Když šlo o akciovou společnost, byl nutný souhlas přímo ministerstva vnitra. Zákon však neurčoval, kdy se má žádosti vyhovět a kdy nikoliv. Rozhodovalo se volnou úvahou.

V druhé polovině 60. let vznikl první odborný pojišťovací časopis v českém jazyce *Vzájemnost*, časopis pro národní hospodářství a veškeré pojišťování. V roce 1876 začal vydávat *Vilém Foustka* časopis *Jistota*. Byl to druhý český odborně pojišťovací časopis. Po roce ovšem zanikl, konkurence německých časopisů byla přece jen velká.

Kromě několika desítek českých a německých, málo významných a lokálně omezených pojišťovacích spolků a kromě tří německých malých pojišťoven vznikly v Českých zemích jedna německo-česká pojišťovna (*Asekurační spolek cukrovarníků*), dále jedna česko-německá pojišťovna (*Pražská městská pojišťovna*) a dvě jednoznačně české pojišťovny (*Slavia a Praha*).

Vznik a první období *Slavie* jsou úzce spojeny s osobností *JUDr. Františka Ladislava Chleborada* za významné podpory *Františka Palackého*, *JUDr. Julia Grégra* a *JUDr. Josefa Friče*. Koncese se *Slavii* dostalo 15. května 1869.

Postupem doby se zabývala se pojištěním požárním, úrazovým, povinného ručení, vloupání, krupobitním, dopravním, proti dešti, životním, proti rozbití skla, strojů a šomázním. Měla ředitelství v Praze a generální zastupitelství v Bratislavě, v Brně, ve Vídni, Lvově, Krakově a Záhřebu.

Tabulka č. 1 : Ukázka celkového přehledu činnosti pojišťovny *Slavie* (v Kč).

za roky	1926	1936
Úhrn aktiv	433 527 914	1 154 794 324
Úhrn fondů a rezerv	366 642 898	1 168 911 365
Příjem premiový	163 673 166	243 751 484
Výplaty náhrad škod a pojištěného kapitálu	59 276 968	100 582 903
Zisk	7 624 888	9 986 176
Povinná výše zabezpečovacího fondu B	Neuvedena	800 813 514
Úhrn jmění zabezpečovacího fondu B	Neuvedena	814 545 789

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl.

Konečné povolení pro zřízení životní pojišťovny *Praha* obdržel přípravný výbor 10. prosince 1868. Mezi významné zakladatele patřili *JUDr. Jakub Škarda*, *František Šimáček*,

JUDr. František Ladislav Rieger, PhDr. František Studnička, Otakar Zeithammer, JUDr. Alois Brůžek a Antonín Svoboda.

Praha provozovala pojištění požární, rozbití skel, krádeže vloupáním, úrazové a odpovědnostní.

Tabulka č. 2 : Ukázka celkového přehledu činnosti Prahy (v Kč).

za roky	1926	1936
Úhrn aktiv	131 338 162	330 038 322
Úhrn fondů a rezerv	124 638 858	298 356 151
Příjem premiový	22 165 069	40 829 539
Výplaty náhrad škod a pojištěného kapitálu	6 232 637	18 262 698
Zisk	1 035 321	- 23 459
Povinná výše zabezpečovacího fondu B	Neuvedena	278 390 784
Úhrn jmění zabezpečovacího fondu B	Neuvedena	281 234 957

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl.

5.1.2 Pojištění majetku a odpovědnosti za škody

V českých zemích zůstávalo stále rozhodujícím druhem pojištění, pojištění požární.

K *První české vzájemné pojišťovně* a *Moravsko – slezské vzájemné pojišťovně* sice přibýly v Českých zemích ještě dvě další vzájemné požární pojišťovny – německo – český *Asekurační spolek* v Praze a v podstatě česká *Pražská městská*, ale v celém rakousko – uherském požárním pojišťovacím provozu, ovládaném především akciovými pojišťovnami, hrály jen okrajovou úlohu. Mimo *Asekuračního spolku* nepřesahovaly teritorium, kde byly založeny.

Některé z českých pojišťoven (*První česká, Moravsko – Slezská a Slavia*) rozšířily svou činnost i o pojištění movitostí. *Slavia* ještě navíc od roku 1871 začala provozovat pojištění krupobitní.

V souvislosti s narůstající konkurencí zavedly první dvě vzájemné požární pojišťovny, v druhé polovině 60.let 19.století, také krupobitní pojištění. Obě pojišťovny provozovaly tento velmi riskantní druh pojištění s různými výsledky. Některá období přinesla i značné finanční ztráty.

5.1.3 Životní pojištění

Pojistný trh v životním pojištění ovládaly až do roku 1869 pojišťovny s ústředím mimo teritorium Rakouska-Uherska. Ty také získaly nejvýhodnější, tzv. „*velká*“, životní pojištění. Na české pojišťovny zůstávala jen tzv. „*malá*“ pojištění, tedy méně výhodná.

Slavia započala původně svou činnost jako ryzí životní pojišťovna. Byla rozdělena do tří oborů. První obor se zabýval pojištěním na dožití, druhý pojištěním na úmrtí a třetí zahrnoval spolky pro vzájemné dědění (tyto spolky byly v podstatě *tontinami* na dožití). Na rozdíl od *Slavie*, zůstala *Praha* až do konce své existence ryzí životní pojišťovnou.

5.2 Období kapitalismu (1879 – 1900)

5.2.1 Obecný úvod

Toto období se především zaměřovalo na zpracování podkladů pro vědecké provozování životního pojištění. Zdokonalovali se úmrtnostní tabulky s přehledy osob, kterým bylo řádné pojištění zamítnuto (šlo o již zmíněné „*vadné*“, „*anormální*“, „*méněcenné*“ životy apod.). Podrobněji byla zkoumána také problematika sebevražd a jejich statistika.

Vzhledem k rozvoji kapitalismu, a tím i pojišťovnictví, byly nutné právní úpravy obchodní činnosti. V roce 1880 byl vydán tzv. „*pojišťovací regulativ*“, který měl zajistit řádnou činnost pojišťoven, zabezpečit práva pojištěnců a výkon státního dozoru nad ústavou. Výslovně potvrzoval koncesní princip ohledně zřizování pojišťoven. Velká pozornost byla věnována statutu pojišťoven. Statut musel také obsahovat vymezení firmy, jeho sídla, řídicích orgánů, způsobu rozhodování, publikace veřejných vyhlášek v tisku atd. Přesně muselo být určeno, jaké pojištění a na jakém území bude pojišťovna provozovat, jaké bude mít prostředky pro zajištění svých závazků. Byly uvedeny i obecné podmínky pojištění (vymezení pojistné události, výše pojistného, promlčení lhůty atd). V části „B“ obsahoval regulativ zásady pro vytváření rezervních fondů, ukládání prostředků, obsah závěrečných zpráv atd. Vše podléhalo státnímu schválení. Můžeme tedy zkonstatovat, že „*pojišťovací regulativ*“ byl velice významným krokem kupředu.

„*Pojišťovací regulativ*“ platil do roku 1896, kdy byl nahrazen předpisem stejného jména. Avšak došlo k upřesnění způsobů ručení členů vzájemných pojišťoven za závazky ústavu, státního dozoru pro případ zániku pojišťovny a režimu ukládání kapitálu. Novinkou bylo ustanovení o nutnosti pojišťovny vybavit své zástupce řádnými plnými mocemi a unifikacemi vzorů pojistek a dalších písemností.

Silný tlak zahraničních pojišťoven způsobil, že v letech 1879 – 1900 byly založeny v Českých zemích pouze dvě české pojišťovny, a to *První česká všeobecná akciová společnost pro pojišťování na život v Praze* a *Hasičská vzájemná pojišťovna v Brně*.

5.2.2 Pojištění majetku a odpovědnosti za škody

Hlavním druhem pojištění zůstávalo i nadále pojištění požární.

Z Českých vzájemných pojišťoven měla největší produkci *Slavia*, která začala provozovat požární pojištění od roku 1869. Za *Slavií* zaujímal druhý místo *První česká*. Ekonomickou stabilitu *První české* neotrásl ani požár Národního divadla 12. srpna 1881, kdy vyplatila nejvyšší náhradu, a to 297 869 zlatých rakouské měny.

V posledních dvou desetiletích 19.století se začalo rychle rozvíjet úrazové pojištění. Tento druh pojištění však neprováděla žádná česká pojišťovna.

Krupobitním pojištěním se zabývaly čtyři české pojišťovny – *První česká, Moravsko-slezská, Slavia* a *Rolnická*. Krupobitní pojištění bylo velmi rizikové, přesto všechny tyto pojišťovny vždy splnily své závazky vůči pojistníkům.

Pojištění hospodářských zvířat zabezpečovaly jen malé, lokální „*dobytčí pojišťovací spolky*“.

Majitelé průmyslových podniků se snažili zavést *šomážní pojištění*, které již fungovalo ve Francii a v Německé říši se o něm intenzivně diskutovalo. Jako první v dějinách pojišťovnictví, ve střední Evropě, zavedla šomážní pojištění pojišťovna *Assicurazioni Generali* v Terstu. Tím předběhla i pojišťovny říšskoněmecké.

Pod vlivem sílícího dělnického hnutí se ozývaly požadavky na zavedení pojištění proti ztrátám způsobeným stávkami. Byl to ovšem komplikovaný druh pojištění, proto k jeho zavedení do roku 1918 nedošlo.

Na pojistném trhu Českých zemí byly zavedeny i některé méně významné druhy pojištění:

Tabulka č. 3

Druh pojištění	Zaveden roku	Pojišťovna
Úrazové pojištění cyklistů	1895	Securitas, Vídeň
Úrazové pojištění předplatitelů novin	1896	Securitas, Vídeň
Světová pojistka proti úrazu pro cesty do všech zemí světa	1897	Chicago-Verband, Berlín
Lidové úrazové pojištění	1897	Securitas, Vídeň
Doživotní úrazové pojištění pro cesty železnicí s jednorázově zaplaceným pojistným	1897	Victoria zu Berlin
Úrazové pojištění dětí	1897	Internationale, Vídeň
Úrazové pojištění studentů	1898	Nordstern, Berlín
Úrazové pojištění turistů	1900	Zürich, Curych

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, I. díl.

5.2.3 Životní pojištění

Koncem 19.století životní pojištění předstihlo dosud nejsilnější druh majetkového pojištění – požární pojištění.

V této době provozovalo v Rakousku-Uhersku životní pojištění 16 akciových a 8 vzájemných zahraničních životních pojišťoven. Na první místo se propracovaly pojišťovny Německé říše.

5.3 Předválečné období (1900 – 1914)

5.3.1 Obecný úvod

Počátkem 20.století se začali přední představitelé rakouské pojistné teorie dostávat na evropskou úroveň. V jejich čele byli dva rodáci z Českých zemí. Byli to Ernst Blaschke a Emanuel Czuber. Proto bylo 30.května 1904 založeno *matematicko-statistické sdružení* (*Matematisch-statistisches Vereinigung*).

Z českých představitelů se o rozvoj pojistné matematiky zasloužil hlavně Josef Beneš, o rozvoj účetnictví to byl Josef Pazourek a na úseku právní úpravy dosáhl evropské úrovně právník Karel Hermann-Otavský.

Roku 1907 byla předložena panské sněmovně předběžná vládní osnova „*zákona o pojišťovací smlouvě*“. Vzhledem k složitosti jednání a nátlaku ze stran pojišťoven i pojistníků se přijetí oddálilo o několik let.

V tomto období měl velký význam časopis *Československé pojišťovnictví*, který v letech 1908 – 1914 vydával v Praze Ferdinand Krejčí. Dr. Sládeček vydával v letech 1909 – 1911 čtrnáctidenník *Český ekonomista* s poněkud širším, všeobecně ekonomickým, záběrem.

Přestože byl pojistný trh značně nasycen, vznikaly další české pojišťovny. V roce 1900 vznikla v Brně *Hasičská pojišťovna* a *Zemská pojišťovna markrabství moravského*. O dva roky později zahájila svou činnost v Brně *Zemská dobytčí pojišťovna markrabství moravského*.

Zemská dobytčí začala spolupracovat s místními „*dobytcími pojišťovacími spolky*“, jelikož zjistila, že touto cestou je možné dosáhnout největších úspěchů. Svou činnost rozšířila o pojišťování koní. Na rozdíl od skotu se přijímali koně jen po zvěrolékařské prohlídce.

V letech 1900 – 1914 působila na pojistném trhu Českých zemí, v té době jediná, evropská pojišťovna cestovních zavazadel *Európai Áru – és Utipodgyászbiztosító RT* (Evropská společnost pro pojišťování zboží a cestovních zavazadel), založená v roce 1907 v Budapešti.

V roce 1910 vzniklo v Českých zemích několik dalších pojišťoven. Jejich stručný přehled je zachycen v následující tabulce :

Tabulka č. 4

Pojišťovna	Datum založení	Zakladatel	Specializace
Patria	3.12.1910	Securitas (Rakousko)	Úrazy, vloupání, povinné ručení
Česká vzájemná životní pojišťovna v Praze	1.1.1910	První česká	Neuvedeno
Erste Prager Garantie-Bank	1910	Neuvedeno	Úvěry, kauce
Zajišťovací Svaz spolků pro vzájemné pojišťování dobytka v Království českém v Praze	31.8.1910	Neuvedeno	Skot, koně
Vzájemná pojišťovna statkářů a nájemců	1913	Statkáři a nájemci statků	Neuvedeno

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl.

Za zmínku stojí pojišťovna *Moldavia a.s. v Praze*, jelikož měla velký význam pro vývoj českého pojišťovnictví.

Moldavia byla založena 20.června 1912. O její vznik se zasloužili někteří vedoucí představitelé *Živnostenské banky*, kteří také přizvali *Pražskou úvěrní banku*, *Záložní úvěrní ústav* a *První českou zajišťovací* k účasti na jejím založení. Hlavně čeští průmyslníci pocitovali potřebu pojišťovny, která by poskytovala nejen bezpečnou pojistnou ochranu jejich podnikům, ale také nabídla ty druhy pojištění, které ještě nebyly rozšířeny nebo vůbec neexistovaly. Ti se snažili jednak zabránit úniku kapitálu (ve formě pojistného) ze svých podniků a jednak očekávali od nové pojišťovny zisky.

Moldavia provozovala pojištění :

- ◆ proti škodám z ohně, z úderu blesku a výbuchu páry nebo plynů,
- ◆ proti škodám z rozbití skleněných tabulí,
- ◆ proti škodám při dopravě po vodě a po souši,
- ◆ proti úrazu,
- ◆ proti krádeži vloupáním a proti zpronevěrám,
- ◆ proti poškození strojů a zvonů,

Tím byla doplněna nabídka o druhy pojištění, které ještě nebyly provozovány.

Slavia zahájila 1.ledna 1910 pojištění proti vloupání a krádeži. Byl to velice dobrý krok, pojistné částky a roční brutto-pojistné se během čtyř let ztrojnásobily.

5.3.2 Pojištění majetku a odpovědnosti za škody

I nadále zůstávalo nejvýznamnějším pojištěním pojištění požární. Mezi českými požárními pojišťovnami zaujímal přední místo *Slavia* před *První českou* a *Moravsko-slezskou*.

Moravsko-slezská navíc zahájila v roce 1912 přípravy na zavedení pojištění :

- ◆ zrcadel a skel proti lomu a rozbití
- ◆ proti vodovodním škodám
- ◆ zvonů proti puknutí

- ♦ proti krádeži vloupáním
- ♦ proti následkům tělesných úrazů
- ♦ proti následkům zákonné povinnosti ručební

Avšak samotné uvedení v existenci těchto pojištění bylo přerušeno vypuknutím světové války.

Mimořádně dobré výsledky vykazoval v požárním pojištění *Asekurační spolek*. Ten se lišil tím, že přebytky ze zaplacených příspěvků svým členům nevracel, ale ukládal je do zaručovacích fondů a do penzijního fondu ústavu. Z toho ovšem vznikl vážný problém.

Majitelé cukrovarů, kterým bylo zrušeno členství v *Asekuračním spolku*, ztráceli příslušný podíl na jeho majetku. Valná hromada proto určila zásady pro výplatu těchto podílů takto postiženým majitelům.

Stále více na významu získávalo v Rakousku-Uhersku úrazové pojištění. V roce 1910 o něm vykázaly údaje jako první české pojišťovny *První česká* a *První městská*. V roce 1911 se k nim připojily *Patria* a *Rolnická* a v roce 1914 *Moldavia*. Na českém pojistném trhu ovšem nehrály významnější úlohu.

Do začátku první světové války se začalo rozvíjet pojištění automobilů¹⁷. Na tuto dobu šlo o exkluzivní dopravní prostředek, proto tato pojištění přijímaly jako tzv. „exoty“, a to pouze z reklamních důvodů.

Ovšem po vydání tzv. *automobilového zákona*, ze dne 9. srpna 1908, o ručení za škody z provozování jízdních silostrojů se tímto druhem pojištění začala zabývat celá řada pojišťoven.

¹⁷ Automobily byly nazývány jako silostroje

5.3.3 Životní pojištění

Od přelomu 19. a 20. století bylo životní pojištění v Rakousku-Uhersku nejvýznamnějším druhem. Ve všech ukazatelích předstihlo nejdůležitější ze všech druhů pojištění – požární pojištění.

Převládalo pojištění pro případ úmrtí, daleko za ním bylo pojištění na dožití a až na konci pojištění důchodové. Takto vypadala situace životního pojištění v roce 1913 na pojistném trhu celé habsburské monarchie :

Tabulka č. 5

	Brutto pojistné (v tis. K)	%
Pro případ úmrtí	217 598	81,53
Na dožití	35 285	13,22
Důchodové	13 998	5,25
Celkem	266 881	100,00

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 1. díl.

S narůstajícími příznaky blížící se války zesilovala agitace pojištění vojenské služby a tzv. „válečného pojištění“. Národnostně české pojišťovny se do něj však zapojovaly minimálně.

5.4 První světová válka (1914 – 1918)

5.4.1 Obecný úvod

V letech první světové války nevznikla v Českých zemích žádná pojišťovna.

Vzhledem k odvolání mnoha pojišťovacích odborníků do války, rozvoj „pojistných věd“ do jisté míry stagnoval. Postupem času ztrácely na přesnosti také statistické ročenky.

Již na začátku války se plně ukázaly nedostatky právní úpravy pojišťovnictví. Vláda se proto v roce 1915 rozhodla provést na tomto úseku reformu. V listopadu 1915 byl schválen *Pojišťovací řád* císařským nařízením, nikoliv však parlamentem. Z tohoto důvodu musel být *Pojišťovací řád* předložen ještě Říšské radě. Nakonec byl 23. listopadu 1917 schválen jako *Zákon o pojišťovací smlouvě* v Říšském zákoníku. Vydání tohoto zákona však problém zcela nevyřešilo. Politické události, které souvisely s rozpadem Rakouska-

Uherska a vznikem samostatného Československého státu způsobily, že část tohoto zákona nevstoupila v účinnost nikdy.

Činnost pojišťoven z nepřátelských států na celém území habsburské monarchie byla pod přísným státním dohledem. Ve většině případů však platila mezi domácími a zahraničními pojišťovnami z nepřátelských států soukromá „gentlemanská dohoda“, že po válce, ať dopadne jakkoliv, bude obnoven původní stav. Během války byla samozřejmě většina obchodních styků s nepřátelskými zeměmi přerušena.

5.4.2 Pojištění majetku a odpovědnosti za škody

Také v tomto období hrálo nejvýznamnější roli požární pojištění.

Zajímavostí je, že během hospodářských krizí docházelo k prudkému poklesu požárních škod. Stejně tomu bylo i za první světové války. Vysvětlení je nasnadě. V době krize, a tím i nestabilní měny, se nevyplácelo spekulativní zhářství, protože za znehodnocující se peníze nebylo možné obnovit vyhořelé stavení.

Také za první světové války bylo úrazové pojištění a pojištění odpovědnosti za škody v Českých zemích především záležitostí vídeňských, terstských, budapešťských a

zahraničních pojišťoven. Z českých pojišťoven tento druh pojištění provozovaly *První česká, Pražská městská, Patria, Rolnická a Moldavia*.

Stejně tak dopravní pojištění, kromě *Moldavie*, bylo záležitostí habsburských a zahraničních pojišťoven. Podíl *Moldavie* na pojistném trhu Rakouska-Uherska byl však mizivý – v roce 1914 v přijatém brutto- pojistném jen 0,14%.

Pojištění hospodářských zvířat bylo dost riskantní a z dlouhodobého hlediska prodělečné, proto si žádalo značné každoroční příspěvky, a spíše spočívalo na zemských pojišťovnách.

Zavedení pojištění úvěrů bylo značně komplikované, protože se odborníci až do konce války nemohli shodnout, jestli jde skutečně o druh pojištění nebo spíše o bankovní obchod, při kterém se za provizi přijímá čistě individuální riziko. Od roku 1913 se v Rakousku-Uhersku tímto druhem pojištění zabývala jen jediná pojišťovna *Kompass*. Výsledky její činnosti nejsou ale známy.

Trvale výdělkové byly základní druhy pojištění – požární, úrazové, i když jejich zisk rok od roku značně kolísal. Naproti tomu dlouhodobě prodělečné bylo pojištění krupobitní a především pojištění hospodářských zvířat, stejně tak, jako i v obdobích předešlých.

5.4.3 Životní pojištění

Životní pojištění v Českých zemích více méně stagnovalo. Je třeba si uvědomit, že přijímané pojistné i vyplácené pojistné částky byly v penězích, které byly silně znehodnoceny narůstající inflací.

6 První poválečná léta (1918 – 1923)

6.1 Obecný úvod

Na začátek jen připomenutí velice důležitého okamžiku v dějinách Českých zemí, a to vzniku samostatného Československého státu 28. října 1918.

Praktická činnost pojišťoven se tradičně opírala o vědecké základy, především o tzv. „*pojistnou vědu*“, která byla budována převážně na matematice a na aplikaci statistiky v pojišťovnictví. V Československu se po roce 1918 se vytvořily dva tábory pojistných teoretiků a praktiků. Zastánci „*pojistné vědy*“ v užším slova smyslu¹⁸ a zastánci „*pojistné vědy*“ v širším slova smyslu.¹⁹

Neméně úspěchů dosahovalo také „*pojistné právo*“. „*Pojistným právem*“ se všeobecně rozuměl souhrn zákonných ustanovení, která upravovala právní poměry v soukromém pojišťovnictví.

Tato zákonná ustanovení byla členěna do dvou skupin :

- a) *soukromé pojistné právo* (souhrn zákonných ustanovení, která upravovala smluvní poměr mezi pojišťovnou a pojistníkem)
- b) *správní pojistné právo* (souhrn zákonných ustanovení, upravujících státní dozor nad soukromými pojišťovnami)

Významným počinem bylo také zahájení vydávání dvou odborných pojišťovacích časopisů. 4. dubna 1922 vyšlo první číslo *Československých asekuračních listů*. Jelikož však neuspokojovaly zájmy všech pojišťovacích praktiků a teoretiků, spatřil světlo světa, dne 1. května 1922, časopis *Pojistný obzor*, který je dodnes vydáván.

¹⁸ Tzn. jen pojistná matematika, pojistná statistika a do jisté míry i pojistná technika.

¹⁹ Tzn. ucelený a vnitřně provázaný souhrn všech vědních disciplín (matematické, statistické, finanční, národohospodářské, právní a jiné poznatky).

6.1.1 První česká vzájemná pojišťovna, Praha

První česká si uchovala své české, vlastenecké tradice. Do nového období Československé republiky vstoupila nejen s vynikající pověstí seriózní, především národnostně české pojišťovny, ale také s významnými aktivy.

Provozovala téměř všechny druhy pojištění majetku a odpovědnosti za škody – tradiční požární pojištění, pojištění polních plodin proti krupobití, pojištění proti vloupání, pojištění zákonné odpovědnosti a úrazu, proti rozbití skel a zvonů, strojních zařízení a požární přípraze. Dále také činnost zajišťovací.

Vůdčí osobnosti *První české* využili šance, rozšířili svůj vliv a vytlačili hlavní zahraniční konkurenty z pozic na pojistném trhu nejen v Českých zemích, ale i na Slovensku. *První česká* hrála v tomto období nových dějin Československého pojišťovnictví důležitou roli.

6.1.2 Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha

Slavia byla další tradiční domácí pojišťovnou, která mohla navazovat na svou vlasteneckou, českou tradici.

Ve vedení *Slavie* se utvořily dva proudy :

- a) *konzervativní* (usiloval o zachování ustáleného tempa produkce, který byl určován dlouholetým ročním průměrem)
- b) *progresivní* (navrhoval využít příznivé situace a zvýšit ziskatelskou činnost co nejvíce)

Po vzniku Československa byl zaveden nový druh pojištění – úrazové a odpovědnostní, dále pojištění dopravní.

V roce 1920 bylo zprovozněno *lidové životní pojištění*, což bylo pojištění na poměrně nízkou pojistnou částku a bez nutnosti lékařské prohlídky.

6.1.3 Další pojišťovny působící na území Československa

- ◆ *Česká vzájemná životní pojišťovna, Praha* – sesterský ústav První české; po válce provozovala všechny kombinace životního pojištění.
- ◆ *Asekurační spolek průmyslu cukrovarnického, Praha* – pokračoval v pojištění proti požárním škodám cukrovarů a v doplňkovém pojištění proti znehodnocení řepy, řepným dopravním výlohám, úniku zisku a rozdílu cen cukru následkem požární škody.
- ◆ „*Concordia*“, *Allgemeine Versicherungsaktien-Gesellschaft in Reichenberg-Liberec* – pojištění životní, majetku (požární, proti vloupání, skla, havarijní, povinného ručení, dopravní) a pojištění úrazové.
- ◆ „*St. Florian*“, *Wechselseitige Versicherungs-Anstalt für deutsche Bezirke und Gemeinden in Eger* – malá požární pojišťovna v Chebu s převážně německou klientelou.
- ◆ *Hasičská vzájemná pojišťovna, Brno* – požární pojištění, pojištění majetku, úrazu a povinného ručení, později i pojištění životní a zajišťování.
- ◆ „*Koruna*“, *první česká všeobecná akciová společnost pro pojišťování v Praze* – první česká životní akciová pojišťovna; provozovala životní pojištění a životní pojištění lidové.
- ◆ *Patria, akciová pojišťovna v Praze* – první česká akciová pojišťovna pro pojištění majetku, úrazu a odpovědnosti za škody. Po válce i životní pojištění.
- ◆ *Plaňanská vzájemná pojišťovna v Plaňanech* – malá teritoriální pojišťovna; pojištění požární a rozbití skel, krupobitní, proti vloupání, úrazu a povinného ručení.

- ◆ „Praha“, spolek kapitály a důchody vzájemně pojišťující, Praha – všechny varianty životního pojištění.
- ◆ *Pražská městská pojišťovna* – prakticky všechny druhy pojištění majetku, úrazu a odpovědnosti za škody. Zavedla pojištění ztráty předplatních jízdenek.
- ◆ *Rolnická vzájemná pojišťovna* – pojištění majetku, úrazu a odpovědnosti za škody.
- ◆ *Vzájemný pojišťovací spolek statkářů a nájemců proti krupobití, Praha* – specializoval se na krupobitní pojištění.
- ◆ *Vzájemná pojišťovna v Albrechticích nad Orlicí* – pojištění požární, úrazové, povinného ručení, krupobitní a proti krádeži vloupáním.

Můžeme tedy říci, že v prvních poválečných letech si vedoucí pozice na československém pojistném trhu uhájily především *První česká, Slavia, Moravsko-slezská* a „*Koruna*“. Tyto pojišťovny měly také hlavní roli při zakládání nových pojišťoven.

Po vzniku samostatného Československa přišla zakladatelská vlna nových pojišťoven. Uvolnění politické situace mělo za následek, že se do pojišťovnictví pokoušely zapojit i některé politické strany.

Nově vzniklé pojišťovny, mezi roky 1918–1923, pouze pro úplnost stručně vyjmenuji :

- ◆ „*Continental*“, akciová pojišťovna v Praze
- ◆ *Lidová pojišťovna „Čechoslavia“*, akc. spol. v Praze
- ◆ *Dopravní pojišťovna, a.s., Praha*
- ◆ „*Elbe*“, *Lebensversicherungsanstalt, A.G.*
- ◆ „*Elbe*“, *Schadensversicherungsanstalt, A.G.*
- ◆ *Evropská akciová společnost pro pojišťování nákladů a cestovních zavazadel v Praze*
- ◆ „*Legie*“, akciová pojišťovna v Praze

- ♦ „Lloyd“, akciová pojišťovna v Praze
- ♦ „Merkur“, akciová pojišťovna, Praha
- ♦ Moldavia-Generali, akciová pojišťovna v Praze
- ♦ „Sekuritas“, akciová pojišťovna v Praze
- ♦ Národní pojišťovna, akc. spol. v Praze
- ♦ Slovanská pojišťovna, akc. spol. v Praze
- ♦ Union, pojišťovací akciová společnost, Praha
- ♦ Všeobecná pojišťovna, akc. spol. v Brně

V prvních poválečných letech zavládl mezi filiálkami zahraničních pojišťoven v Československu značný zmatek. Byl způsoben hlavně neznalostí podmínek nového pojistného trhu, po pádu habsburské monarchie, kdy si zahraniční pojišťovny běžně pletly československý pojistný trh s polským nebo jugoslávským. Dále to byla neznalost zákonných úprav československého pojišťovnictví, díky níž docházelo k častým omylům a chybám, ale také k pokusům (mnohdy úspěšným) československé zákony obcházet.

Působnost zahraničních pojišťoven na našem území byla provizorně upravena vládním nařízením z 10. června 1919. Podle tohoto nařízení mohly zahraniční pojišťovny (pouze ty, které měly před 28. říjnem 1918 u nás svá zastupitelství) dočasně i nadále pracovat na našem území.

Po provizorní úpravě byly zahraničním pojišťovnám udělovány koncese. Pro tyto pojišťovny platily stejné předpisy jako pro pojišťovny domácí.

6.2 Vývoj elementárního²⁰ pojištění

Charakteristickým rysem *elementárního pojištění* je jeho závislost na elementární, přírodní události, tzn. na jejíž vznik nemá člověk více méně vliv.

²⁰ Dobové značení pojištění majetku a odpovědnosti.

Podle platného „*pojišťovacího regulativu*“ z roku 1896 mohly soukromé pojišťovny provozovat buď *elementární pojištění* (tzn. živelní, pojištění majetku, odpovědnosti za škody a úrazové pojištění) nebo pojištění životní. Ovšem nikoliv současně.

Princip specializace byl však, nařízením vlády Československé republiky ze dne 3.září 1920, odstraněn a nahrazen principem smíšeného provozování životního a elementárního pojištění v rámci téhož ústavu.

I po válce bylo nejvýznamnějším pojištění požární. Nejlépe si v něm vedla *Slavia*.

Hned po požárním pojištění následovalo pojištění úrazové. Jako první z domácích pojišťoven začala roku 1907 provozovat úrazové pojištění *Pražské městská*, v roce 1910 ji následovala *První česká* a *Patria*. Poté i ostatní (*Rolnická*, *Moldavia*, *Hasičská*).

Dopravní pojištění provozovala jediná československá pojišťovna – *Moldavia*. Z převzatých rizik si ponechávala jen 15 %, zbytek předávala k zajištění vídeňské zajišťovně *Providentii*. Rozvoj dopravního pojištění nebyl nikterak velký. Pojišťovny byly velice opatrné a samotné sjednávání tohoto druhu pojištění bylo velice komplikované.

Proto byly vkládány veliké naděje do nové pojišťovny *Dopravní*, která začala podnikat s československým kmenem štetínské pojišťovny *Union*.

Zvláštní postavení mezi pojišťovnami, které provozovaly dopravní pojištění, měla *Evropská*. Pojištění si získávala především pomocí železničních stanic na základě vyvěšených pojistných podmínek. Potvrzením o pojištění byly nalepené známky na cestovních dokladech. „*Evropské*“ založily sdružení *Union internationale des Européenes (Intereuropes)*, které mělo 19 členských pojišťoven. Na cestách po Evropě bylo tedy možno se obrátit na kteroukoli „*Evropskou*“, a ta škodu likvidovala přímo na místě.

Co se týče pojišťování hospodářských zvířat, nebylo příliš významným druhem pojištění. Dominantní úlohu měl od roku 1910 *Zajišťovací svaz českých spolků pro pojišťování dobytka v království českém*, který si v roce 1918 změnil název na *Zajišťovací svaz*

dobyčích pojišťoven v Praze. Tento spolek začal provozovat také některé druhy přímého pojištění (např. pojištění kastrovní, přímé pojištění koní, pojištění hospodářských zvířat při dopravě a na výstavách a pojištění plemenných zvířat).

Na Moravě se toto pojištění rozvíjelo poněkud jinak než v Čechách. Tam vznikla *Zemská dobytčí pojišťovna v Brně.* Provozovala pouze přímé pojištění hospodářských zvířat. Vnitřně se členila na sekci českou a německou.

6.3 Životní pojištění

V poválečném období byla v Českých zemích jedna akciová pojišťovna „*Koruna*“ a pět národnostně českých vzájemných pojišťoven, které provozovaly životní pojištění – *Slavia, Praha, Česká vzájemná, Moravská zemská životní a Pražská městská.* Ještě zde působila národnostně německá pojišťovna „*Concordia*“ v Liberci.

Rozlišovaly se čtyři základní druhy „*klasického*“ životního pojištění :

1. *Na pouhé úmrtí* s placením pojistného buď až po smrti nebo jen určitý počet let. Pojistná částka se vyplácela určeným osobám jen při úmrtí pojištěné osoby,
2. *na dožití*, kdy se pojistná částka vyplácela jen při dosažení určité řady let, bez ohledu na to, zda pojištěný dříve zemřel,
3. *smíšené pojištění*, čili na dožití a úmrtí, kdy se pojistná částka vyplácela buď hned po úmrtí, nebo po dožití se určité doby,
4. *důchodové (rentové) pojištění*, kde místo pojistné částky se pojišťovna zavazovala vyplácet důchod (rentu) buď hned nebo až po určité době. Tento druh pojištění se moc nerozvíjel, jelikož byl drahý a navíc byl zatížen důchodovou daní, samosprávnými přírůžkami a veřejným poplatkem. Zdanění tohoto důchodu mohlo dosáhnout až 30 %. Zatím nebylo veřejně nabízeno, i když bylo provozováno, a to z prestižních a konkurenčních důvodů.

V rámci těchto základních druhů bylo několik kombinací :

- ◆ *pojištění s pevným pojistným*
- ◆ *pojištění s klesajícím pojistným*
- ◆ *spolupojištění invalidity*
- ◆ *spolupojištění rodinné*
- ◆ *spolupojištění úrazové*
- ◆ *rozšíření pojištění o tzv. operační klauzuli²¹*
- ◆ *fakultativní prodloužení pojištění*

K velmi významnému úspěchu patřilo ujasnění problému tzv. „*anormálního*“ rizika. Vycházelo se z názoru, že životní pojištění by mělo být dostupné nejen pro „*normální*“²² zdravé lidi, ale i pro jedince s „*anormálním*“²³ rizikem.

Na mezinárodním pojišťovacím kongresu ve Vídni v roce 1909 bylo významné zjištění, které se plně osvědčilo i v praxi, že pojištění anormálních životů je třeba provozovat prostřednictvím *svazového zajišťovacího sdružování pojišťoven* jednotlivých států. První svaz v Evropě vznikl v Nizozemsku v roce 1905. V Československu to bylo až v roce 1922. Do té doby byly československé životní pojišťovny členy *Svazu pro pojišťování anormálních životů* ve Vídni.

V praxi se zajištění provádělo tak, že každé svazové *anormální* pojištění se rozdělilo na sto stejných dílů. Každá z deseti svazových pojišťoven převzala pět dílů a zbývajících padesát se odevzdávalo do zajištění na základě zvláštních zajišťovacích smluv se zahraničními zajišťovateli.

²¹ kdy pojišťovna poskytovala na pojistky, alespoň 3 roky staré, bezúročnou půjčku do výše operačních výloh na dobu nejdéle 2 let v případě náhlého onemocnění, které si nutně vyžadovalo operaci.

²² osoby, u nichž nebyly žádné příznaky, které by ukazovaly na dožití se krátkého věku, tzn. věku kratšího než byla průměrná délka života.

²³ osoby, u nichž se podle shledaných příznaků nedal průměrná délka života předpokládat.

7 Období hospodářské konjunktury (1924 – 1929)

7.1 Obecný úvod

V těchto letech byl rozvoj pojistné vědy pozitivně ovlivněn vydáváním oficiálních *Zpráv Státního úřadu statistického Republiky československé*, které byly specializované na soukromé pojišťovnictví. První, ale velice nedokonalé, statistické přehledy o vývoji soukromého pojišťovnictví v Československu vyšly v roce 1925.

Dále bylo u nás, zákonem z roku 1925, poprvé zavedeno povinné pojištění provozovatelů letadel. Před udělením koncese museli držitelé letadel prokázat, že jsou buď pojištěni, nebo že složili kauci v hotovosti či v předepsaných cenných papírech.

V polovině roku 1929 vyšlo první číslo odborného pojišťovacího časopisu *Aktuárské vědy*.

7.2 Sít' pojišťoven

Pro úplnost práce nyní uvedu pojišťovny působící v Československu v tomto období, a to pouze ty, které měly v naší zemi i svou centrálu. Kromě níže uvedených, u nás působilo spoustu pojišťoven s centrálou na Slovensku, v Podkarpatské Rusi a pojišťovny zahraniční.

Nově vzniklé pojišťovny :

- ♦ „*Merkur*“
- ♦ *Úvěrová pojišťovna, a.s., Praha*

Zaniklá pojišťovna :

- ♦ *Dopravní*

„Tradiční pojišťovny“ (tzn. ty, které byly založené před obdobím hospodářské konjunktury) :

- ♦ *Agraria*
- ♦ ***Asekurační spolek***²⁴
- ♦ „*Concordia*“, a.s.
- ♦ „*Continentale*“, a.s.
- ♦ „*Čechoslavia*“, a.s.
- ♦ *Česká vzájemná*
- ♦ *Evropská*
- ♦ *Hasičská*
- ♦ „*Koruna*“, a.s.
- ♦ „*Kvas*“
- ♦ „*Labe*“ – škody, a.s.
- ♦ „*Labe*“ – život, a.s.
- ♦ „*Legie*“, a.s.
- ♦ „*Lloyd*“, a.s.
- ♦ *Moldavia-Generali*, a.s.
- ♦ *Moravská dobytčí*
- ♦ *Moravská zemská životní*
- ♦ ***Moravsko-slezská***²⁵
- ♦ *Mostecká*
- ♦ *Národní*, a.s.
- ♦ *Patria*, a.s.
- ♦ *Plaňanská*
- ♦ *Požární pojišťovna statkářů*
- ♦ „*Praha*“
- ♦ *Pražská městská*

²⁴ tučně označeny jsou pojišťovny nejvýznamnější a největší (podle ekonomických údajů)

²⁵ V období hospodářské konjunktury dovršila 100 let své existence

- ♦ *Pražská městská životní*
- ♦ ***První česká***
- ♦ *První česká zajišťovací, a.s.*
- ♦ *Republikánská, a.s.*
- ♦ *Rolnická*
- ♦ *„Sekuritas“, a.s.*
- ♦ ***Slavia***
- ♦ *Slovanská, a.s.*
- ♦ *Spolek statkářů*
- ♦ *„Sv. Florián“*
- ♦ *Union, a.s.*
- ♦ *Všeobecná, a.s.*
- ♦ *Zajišťovací svaz*
- ♦ *Zemský pojišťovací fond*

7.3 Vývoj elementárního pojištění

V letech 1924 – 1929 provozovaly domácí a zahraniční pojišťovny v Československu 21 druhů elementárního pojištění.

Podle přijatého hrubého pojistného bylo nejdůležitější pojištění požární (51,86%) a pojištění odpovědnosti (12,50 %).

Charakteristickým rysem požárního pojištění v těchto letech byl jeho trvale nepříznivý průběh. To mělo samozřejmě za následek prudký růst škodního procenta. Proto Československý požární obchod začal ztrácet své dobré postavení na mezinárodním pojistném trhu, kterému se doposud těšil.

Spolu s rozvojem automobilismu narůstal zájem o *havarijní pojištění* (pojištění *autokaska*), které umožňovalo pojistit zvlášť auto proti požáru, proti rozbití a pojistit odpovědnost vůči třetím poškozeným osobám. V této době nebyl tento druh pojištění povinný.

Úrazové pojištění se umístilo, za požárním pojištěním, pojištěním odpovědnosti a havarijním (autokaska), na čtvrtém místě. Ironií osudu byl fakt, že k rozvoji úrazového pojištění přispěla tragická událost, a to atentát na ministra financí *Aloise Rašína* v roce 1923. *Alois Rašín* měl dvě úrazové pojistky (u Slavie 20 000 Kč a u Prahy taktéž). Mimo to mu Československý stát – jakožto členovi vlády – platil úrazovou pojistku na 1 500 000 Kč, což způsobilo výbornou „*neplacenou reklamu*“ úrazovému pojištění.

Během první světové války, a i v prvních poválečných letech došlo k prudkému nárůstu zločinnosti. To znamenalo také rychlé zvýšení zájmu o pojištění proti krádeži a vloupání, především u podnikatelů. Tento druh pojištění provádělo v Československu 40 domácích a zahraničních pojišťoven.

Z prestižních a konkurenčních důvodů bylo zavedeno *povětrnostní pojištění* (*pojištění proti dešti*). Největší zájem byl o tzv. *celoztrátové* pojistky, kdy se vyplácela celá pojistná částka, pokud během přesně stanovené doby napršelo určité množství vody. Dále se provozovaly pojistky *poměrné* náhrady, a to podle množství vody na jednom metru čtverečním a pojistky *rozdílové*, kde byl v případě škody vyplácen rozdíl mezi pojistnou částkou a skutečně dosaženým příjmem. Pojištění povětrností bylo ale druhem zcela okrajovým. Trvale ztrátové bylo pojištění krupobitní²⁶ a pojištění dopravní. U dopravního pojištění bylo hlavní příčinou ztrát velké množství konkurence. Tento nepříznivý průběh nebyl jevem specificky Československým, jednalo se o problém celoevropský.

Vývoj elementárního pojištění podle přijatého hrubého pojistného je zachycen v Příloze č. 2.

²⁶ V roce 1929 mělo nejnepříznivější rok za 90 let své existence.

7.4 Životní pojištění

Životní pojištění získávalo stále více prvků spořivosti (pojištění na dožití) a objevovalo se stále více různých typů pojištění smíšených (na dožití a úmrtí).

Aby si životní pojišťovny udržely zájem veřejnosti, snižovaly pojistné nebo ke smlouvám přidávaly různé dodatkové smlouvy, např. pojištění *invalidní* (zproštění placení pojistného v případě invalidity) nebo zavádění *operační klausule* (viz. kapitola 5.3) apod.

Nejvyšší podíl na životním pojištění mělo tzv. *normální životní pojištění*, tzn. pojištění lidí „normálního“ zdravotního stavu, a to na vyšší pojistné částky.

Lidové životní pojištění se provozovalo neustále. Bylo to pojištění na nižší pojistné částky bez nutnosti lékařské prohlídky, jak již bylo zmíněno dříve.

Vedle těchto dvou druhů získávalo na významnosti také pojištění *anormálních* (vadných) životů. Na základě zahraničních zkušeností vznikl 31. března 1927 nový *Československý svaz pro pojišťování vadných životů* z roku 1927. Výbor tohoto svazu zavedl *Československý svaz sdělovací*, kde byla organizována sdělovací služba ohledně zamítnutých životních rizik, nespolehlivých lékařů a agentů či obchodních zástupců, kterým byl doložen úmysl poškodit pojišťovnu.

Rozvoj životního pojištění se projevoval ve stálém růstu přijatého pojistného a zajistného a stálém vzestupu průměrných pojistných částek. Životním pojištěním se v této době zabývalo 11 domácích a zahraničních pojišťoven.

Vývoj životního pojištění podle přijatého hrubého pojistného zachycuje v grafické podobě Příloha č. 3.

8 Období hospodářské krize (1930 – 1938)

8.1 Obecný úvod

V těchto letech byl rozvoj vědeckých základů pojišťovnictví pozitivně ovlivněn rozvojem statistiky. Vydávání *Zpráv Státního úřadu statistického Republiky Československé* nadále pokračovalo. Mimořádný význam měly úmrtnostní tabulky, které byly ve zprávách zveřejňovány. Úmrtnostní tabulky byly zpracovány na základě druhého sčítání lidu, které proběhlo dne 1. prosince 1930.

Na základě výnosu Ministerstva vnitra se od 30. dubna 1924 nesmělo dále uzavírat pojištění v jiné měně než československé. Následný výnos Ministerstva vnitra z 26. května 1933 zakazoval uzavírat pojištění s tzv. „zlatou doložkou“.²⁷

Velmi významným krokem byl *Zákon o zabezpečení nároků pojistníků v soukromém pojištění a o státním dozoru nad soukromým pojištěním*, který vstoupil v platnost 1.8. 1934. Tento zákon byl de facto novým pojistným regulativem. Měl šest částí, které upravovaly zabezpečovací (rezervní) fondy, ustanovení o konkurzu pojišťovny, státní dozor nad pojišťovnami, trestní ustanovení a přechodná a závěrečná ustanovení.

8.2 Síť pojišťoven

V letech 1930 – 1938 došlo jen k malým změnám ve složení domácích pojišťoven. Na domácím trhu působily stejné pojišťovny jako v období hospodářské konjunktury (viz. kapitola 6.3) a následující nově vzniklé :

²⁷ Tzn. platit pojistné či přijímat pojistné plnění čistým zlatem.

- ◆ „Atlas“, vzájemná pojišťovna v Praze
- ◆ Barbora, vzájemná pojišťovna
- ◆ „Péče“, všeobecná pojišťovací akciová společnost
- ◆ Pojišťovna Star

8.3 Elementární pojištění

Požární pojištění mělo stále největší význam ze všech druhů elementárního pojištění, a to poměrem více než 50% hrubého přijatého pojistného. Ale vzhledem k rychle se rozrůstající světové hospodářské krizi vstoupilo do třicátých let v nepříznivé situaci. Nepříznivá situace se začala projevovat už v prvních letech poválečného období, kdy prudce vzrostl konkurenční boj a s ním i snahy získat zákazníka za každou cenu. Tento stav byl způsoben rychlým nárůstem nabídky požárního pojištění.

Proto došlo ke vzniku tzv. *odborových skupin* v rámci *Svazu československých pojišťoven*. Těchto skupin bylo založeno pět (požární, úrazová a odpovědnostní, vloupací, krupobitní a životní). Úkolem požární skupiny bylo dohodnout se na jednotlivých minimálních sazbách a nejvyšších dobových slevách.

Podle statistických údajů se požární pojištění koncem tohoto období vracelo do normálních kolejí.

Dne 16. března 1935 byl vydán zákon, který zaváděl *obligatornost* odpovědnostního pojištění pro všechna motorová vozidla, což bylo důležitým krokem v pojištění odpovědnosti v Československu.²⁸

²⁸ Do té doby bylo obligatorní pouze pojištění motorových vozidel, která sloužila veřejné dopravě osob.

Do skupiny elementárního pojištění se řadilo také pojištění proti krádeži vloupáním, i když nemělo vlastnost typickou pro elementární pojištění (na pojistnou událost nesměl mít vliv člověk sám).

Tento druh pojištění byl i v těch nejhorších dobách hospodářské krize stabilní a odolný.

Za zmínku stojí také pojištění dopravní. V roce 1937 se podařilo uzavřít s Německým svazem dopravních pojišťoven *dohodu o úpravě společné havárie na Labi, o revizní službě lodí plujících po Vltavě, Labi a přilehlých kanálech*, což umožňovalo řešit případy společných havárií.

Určitý význam v této době lze připsat také pojištění *krupobitnímu*, ušlého zisku (*šomáží*), pojištění automobilů proti rozbití (*havarijní*) a *pojištění skla*. Ostatní druhy byly vysloveně okrajové.

Novinkou československých pojišťoven bylo *pojištění filmové produkce*. Pojišťovaly se negativy natáčeného filmu, filmoví herci pro případ pracovní neschopnosti či rekvizity potřebné k natáčení filmů.

8.4 Životní pojištění

Hospodářská krize se projevila v životním pojištění poklesem nové produkce. Produkce klesala od roku 1930 u všech pojišťoven. Klesající produkce ovšem způsobila menší ztráty než neustále stoupající *nepřirozený odpad*.²⁹

Do Československého životního pojištění byl vnesen značný chaos činností vídeňské pojišťovny *Phönix – Leben*, která svými podvodnými výkazy o hospodaření znehodnotila vypovídací schopnost oficiálních statistických zpráv.

²⁹ Tj. storno do tří let, odkupy apod.

Rozhodující význam v životním pojištění mělo pojištění *normální*, podobně jako pojištění *lidové*. I pojištění *vadných životů*, podobně jako pojištění *normální* a *lidové*, se dostalo do normálních kolejí až v roce 1936.

9 Období druhé světové války (1939 – 1945)

Na počátku válečných let se zvýšil zájem o jednotlivé druhy pojištění. Lidé se snažili zbavit přebytečných peněz, a to v souvislosti s narůstající inflací.

Rozvoj pojistných věd byl bržděn okupačními orgány. I přes to však vyšlo několik zajímavých vědeckých prací. Také *Pojistný Obzor* nepřestával publikovat a vysokoškolská výuka pojišťovnictví byla násilně zrušena po protiněmeckých demonstracích z 28. října 1939.

Okupační orgány vytvořily čtyři hospodářské skupiny *Ústředního svazu obchodu pro Čechy a Moravu* (z nichž jednu tvořili všichni podnikatelé a podniky, kteří provozovali činnost agentů nebo makléřů v pojišťovnictví), čímž chtěli zapojit české pojišťovny do systému německého pojišťovnictví.

15. ledna 1942 bylo vydáno vládní nařízení o nové organizaci některých ústředních úřadů v tom smyslu, že dozor nad soukromými pojišťovnami byl převeden z Ministerstva vnitra na Ministerstvo hospodářství a práce, které spadalo pod přímé vedení Německa. Jednalo se i o záležitosti týkající se sociálního pojištění, československé měny a peněžnictví.

Dále bylo zavedeno *povinné pojištění jatečného skotu, telat a vepřů* z důvodu o plynulé dodávky masa pro potřebu německé armády. Ve válečných letech nevznikla žádná nová pojišťovna. Pouze došlo ke spojení *Moldavie-Generali* se „*Sekuritas*“. Ze seznamu domácích pojišťoven zmizela německo-česká pojišťovna *Moravsko-slezská v Brně*, jelikož splýnula s německou pojišťovnou *Sudetenland*.

Samozřejmě došlo také k převodu „*sudetských kmenů*“ na říšskoněmecké pojišťovny. A na území zaniklého Československa přestaly působit pojišťovny těch zemí, které byly ve válce s Německem.

Vzhledem k dlouho trvající válce a zhoršující se vojenské situaci začala protektorátní vláda provádět různá úsporná opatření. Např. zakázala konání valných hromad pojišťoven, či snižovala sazby pro pojištění válečného nebezpečí.

Po vzoru německého pojišťovnictví byla přijímána i rizika dříve nepojistitelná např. *úmrtí a zranění civilního obyvatelstva při náletech*. Přesto válečné škody byly i nadále z pojištění vyloučeny, ale s tím, že je hradila protektorátní vláda.

Zvláštností tohoto období bylo uzákonění *„povinnosti pojistit výtah proti odpovědnosti a příslušná data prokázati při kolaudaci nebo na výzvu dohlédacího úřadu*.

K závěru této kapitoly lze souhrnně říci, že organizace pojišťovnictví byla již krátce po okupaci Českých zemí Německem nuceně přizpůsobena německému vzoru a vše směřovalo k totálnímu nasazení pro Německo, což se v roce 1943 také podařilo.

10 Přejchodné období mezi tržním hospodářstvím a centrálně plánovaným hospodářstvím (1945 – 1948)

10.1 Obecný úvod

V úvodu je nutno připomenout, že rozvoj pojistných věd byl těžce poznamenán persekucí významných osobností českého pojišťovnictví a zavřením českých vysokých škol.

Zásadní význam měly v této době nepochybně *Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše*. Československého pojišťovnictví se nepřímó dotkly téměř všechny, přímó především následující dva :

- ♦ *dekret prezidenta republiky o obnově československé měny ze dne 19.10.1945*
- ♦ *dekret prezidenta republiky o znárodnění soukromých pojišťoven ze dne 24.10.1945*

Během druhé světové války zanikly nejen specializované pojišťovací časopisy (*Pojistný obzor* byl obnoven až v září 1946), ale i směrnice pro pracovníky.

10.2 Síť pojišťoven

Na základě *Dekretu prezidenta republiky o znárodnění soukromých pojišťoven ze dne 24.10.1945* nebyly znárodněny pouze pojišťovny zahraniční, ale i domácí. Podle tohoto *Dekretu* se znárodnilo zestátněním smluvní (soukromé) pojišťovnictví na celém území Československa. Provozovat po živnostensku soukromé pojištění bylo povoleno pouze ústavům, které vyhovovaly předepsaným ustanovením.

Ve vládním nařízení ze dne 30. října 1946 bylo konkretizováno a rozvedeno ustanovení tohoto *Dekretu prezidenta republiky* a podle tohoto nařízení měly provozovat pojišťovny národní podniky, jejichž počet a náplň práce určila vláda.

Jednání o podobě československého pojišťovnictví byla složitá. Hlavní spory se vedly o to, jestli se má vytvořit několik pojišťoven ve formě státních podniků (jak to předpokládal znárodňovací dekret) nebo podle návrhu Komunistické strany Československa určit jedinou celostátní pojišťovnu. Většina se přikláněla k založení více pojišťoven.

Dlouhá jednání skončila tím, že ministr financí Československa vydal, na základě usnesení vlády, následující vyhlášky o zřízení pojišťoven, národních podniků. Tyto vyhlášky vstoupily v platnost dne 1.ledna 1947.

- ◆ Vyhláška č.2086 – *Pojišťovna „Slavia“, národní podnik*, se sídlem v Praze
- ◆ Vyhláška č.2088 – *Pražská pojišťovna, národní podnik*, se sídlem v Praze
- ◆ Vyhláška č.2090 – *První československá pojišťovna, národní podnik*, se sídlem v Praze
- ◆ Vyhláška č.2094 – *Nemocenská pojišťovna, národní podnik*, se sídlem v Praze

Vyhlášky také určovaly, v jaké oblasti mohou či nemohou pojišťovny pojišťovací činnost provozovat. Stručně uvedeno v následující tabulce :

Pojišťovna	Oblast nepovolené činnosti
„Slavia“	Pojištění zvířat, nemocenské pojištění
Pražská pojišťovna	Pojištění zvířat, úvěrové, nemocenské pojištění
První československá pojišťovna	Nemocenské, úvěrové pojištění
Nemocenská pojišťovna	Jiné než nemocenské pojištění

Zdroj Dějiny pojišťovnictví v Československu, 3. díl.

Vedoucím orgánem pojišťoven bylo představenstvo, které bylo voleno z jedné třetiny ze zaměstnanců pojišťoven a zbývající členy jmenovalo Ministerstvo financí.

Významnou institucí byla také *Pojišťovací rada*, která měla za úkol :

- ◆ *Pečovat o to, aby se činnost pojišťoven vyvíjela v souladu se zásadami řízeného hospodářství*

- ◆ *Určovat zásady hospodaření mezi pojišťovnami*
- ◆ *Starat se o hospodárnost provozu pojišťoven*
- ◆ *Podávat návrhy na nové úpravy pojišťovací činnosti*

10.3 Živelní³⁰ pojištění

Směrnice pro rozvoj živelního pojištění byly uvedeny ve *Dvouletém budovatelském plánu československého pojišťovnictví*. Obsahem budovatelského plánu byly také jednotně upravené pojistné podmínky.

Živelní pojištění od znárodnění soukromého pojišťovnictví bylo rozděleno na dvě skupiny:

1) pojištění majetku občanů

Po roce 1948 bylo nově zavedeno *sdužené pojištění domácnosti*, které spočívalo v tom, že věc nebo soubor věcí se pojišťoval současně proti různým nebezpečím bez možnosti volby kombinace. Zavedení tohoto pojištění přineslo zásadní změny oproti dosavadním praktikám :

- ◆ *stanovilo široký rozsah předmětů pojištění*
- ◆ *rozšířilo místní platnost pojištění*
- ◆ *do pojištění byla zahrnuta hlavní nebezpečí, která se mohla přihodit*

Dalším druhem pojištění majetku občanů bylo *sdužené pojištění obytných budov*, které bylo řešeno podobně.

2) pojištění majetku organizací³¹

³⁰ Živelní pojištění je jen nové dobové označení pro pojištění elementární, resp. pojištění majetku a odpovědnosti.

³¹ Později socialistického sektoru.

10.4 Životní pojištění

Velký význam pro rozvoj životního pojištění měl *Dekret prezidenta republiky o obnovení československé měny*. Na tento *Dekret* navazoval *Dekret prezidenta republiky o přihlášení vkladů a jiných peněžních pohledávek u peněžních ústavů, jakož i životního pojištění a cenných papírů*. Tato měnová opatření byla zásadní pro likvidaci nároků z životních pojištění.

11 Období centrálně plánovaného hospodářství (1948 – 1989)

11.1 Vývoj v letech 1948 – 1968

11.1.1 Obecný úvod

Po komunistickém převratu, v únoru 1948, byl v Československu zaveden model sovětského pojišťovnictví. Zásadní byla v této éře vyhláška Ministerstva financí, ze dne 25. května 1948, o *sloučení pojišťoven – národních podniků a vzniku jediné Československé pojišťovny – národního podniku*.

Československá pojišťovna se měla zaměřovat na tyto dva odbory, přičemž byl každý odbor spravován zvlášť a vedly se také oddělené účty :

a) *životní pojišťování* - které zahrnovalo všechny druhy pojištění na lidský život a všechny druhy nemocenského pojištění (soukromé nemocenské pojištění bylo v roce 1950 zrušeno³²)

b) *pojišťování proti škodám a úrazům*

Dnem 1. ledna 1953 přestala být *Československá pojišťovna* národním podnikem. Byla změněna na státní pojišťovací ústav, na *Státní pojišťovnu*. Podle nového statutu byla její hlavní správa v Ministerstvu financí v Praze. *Státní pojišťovna* byla zároveň i zajišťovacím podnikem, jelikož v roce 1958 došlo k fúzi s *První českou zajišťovnou, a.s.*

Narůstající závislost na Sovětském svazu se projevila negativně na rozvoji pojistné vědy. Na základě přebírání sovětských zkušeností zesílily hlasy o zbytečnosti samostatného československého výzkumného ústavu pro výzkum otázek pojišťovnictví.

³² Na základě zákona všechny smlouvy zanikly a samostatně hospodařící osoby neměly žádnou možnost nemocenské pojištění mít, což bylo také záměrem tohoto zrušení.

Dnem 26. února 1964 se rušil *Občanský zákoník* z roku 1950 a byl vydán nový. Tím byly zrušeny i všechny dosud platné pojistné podmínky.

Pojistný obzor (do roku 1949 vydáván *Pojišťovací radou*) byl vydáván *Československou*, posléze *Státní pojišťovnou*, a byl zahlcen překlady ruských článků o sovětském pojišťovnictví.

11.1.2 Živelní pojištění

Všeobecné pojistné podmínky *Československé pojišťovny* byly schváleny Ministerstvem financí 28. ledna 1950. Většina těchto podmínek obsahovala ustanovení, že pojišťovna vydá směrnice, podle kterých se budou poskytovat výhody socialistickým institucím a osobám, které mají zásluhu na budování socialismu.

Podle nového *Občanského zákoníku* se mohl majetek pojistit pro případ poškození, zničení, ztráty nebo odcizení, nebo jiných škod, které na majetku vznikly, ale nebylo možné jej pojistit pro případ následných škod (šomázní pojištění). Pojistit ušlý zisk tedy možné nebylo.

Nové pojistné podmínky umožňovaly pojistit jednotlivě určenou věc nebo soubor movitých věcí. Při pojištění souboru byly automaticky pojištěny i věci, které do souboru přibýly, a přestaly být pojištěny ty věci, které přestaly být součástí tohoto souboru.

Vyhláškou z roku 1964 došlo k rozšíření rozsahu pojištěných věcí pro případ jejího poškození nebo zničení živelnou událostí. Za živelnou událost se považovalo také sesouvání půdy a sesouvání nebo zřícení lavin, což dříve uznáváno nebylo.

Pojištění majetku v letech 1948 – 1969 se dělilo následovně :

1) *Pojištění majetku občanů*

a) *Sdružené pojištění domácnosti*

- b) *Sdružené pojištění budov (staveb)*
- c) *Sdružené pojištění rekreačních zařízení*
- d) *Pojištění motorových vozidel*
 - I. zákonné pojištění motorových vozidel*
 - II. pojištění pro případ poškození, zničení nebo odcizení motorového vozidla (havarijní pojištění)*
- e) *Pojištění pro případ povodně nebo záplavy*
- e) *Úrazové pojištění*
 - I. úrazové pojištění jednotlivců*
 - II. hromadné úrazové pojištění*
 - III. úrazové pojištění mládeže*

2) Pojištění majetku organizací

- a) *Pojištění jiných než socialistických organizací*
- b) *Pojištění socialistických organizací*
- c) *Pojištění socialistických zemědělských organizací*

11.1.3 Životní pojištění³³

Zásadním krokem ve vývoji životního pojištění byl *zákon o peněžní reformě* ze dne 30. května 1953. 1. června 1953 byly vydány do oběhu nové peníze. Stávající peníze byly občanům vyměňovány pouze do výše 300 Kč na osobu, a to v poměru 5 : 1. Hotovost nad, byla měněna v poměru 50 : 1. Dále se samozřejmě přepočítávaly³⁴ také mzdy, ceny tarifů za zboží a služby, daně, dávky, pojistné, penze, vklady, zůstatky běžného účtu, pohledávky i závazky atd.

³³ Od roku 1953 bylo životní pojištění organizačně spojeno s úrazovým pojištěním a vše vedeno jako pojištění osob.

³⁴ Veškeré přepočty byly prováděny ručně, někde strojově pouze kontrolovány.

Později bylo zjištěno, že likvidace pojistných plnění v poměru 50 : 1 byly dost tvrdé, a za souhlasu Ministerstva financí byla provedena „*dolikvidace*“, v poměru 20 : 1.

Pojistníci byli informováni o změnách, v důsledku peněžní reformy, oběžníkem. Informace se týkaly přepočtu pojistného i pojistných částek.

Hlavní zásadou byla unifikace starých a nových kmenů.

Ministerstvo financí vydalo 19. července 1953 vyhláškou nové pojistné podmínky pro pojištění osob. Účelem vyhlášky bylo sjednotit rozdílná smluvní ujednání pro životní a úrazové pojištění, dořešit některá ustanovení a zmocnit pojišťovnu, aby mohla upravit životní pojištění podle nových podmínek. Tato vyhláška se týkala všech životních a úrazových pojištění, které byly v platnosti dne 1. června 1953.

Opatření měnové reformy značně oslabilo důvěru občanů v životním pojištění a občané požadovali ve zvýšené míře úplné zrušení pojištění s výplatou odbytného.

Pozitivní na měnové reformě byl fakt, že pojišťovna mohla přikročit k unifikaci starých kmenů po stránce provozní, právní i technické.

Na podporu životního pojištění snížila vláda sazby životního pojištění zhruba o 10%. Snížení se vztahovalo jen na pojištění, která byla sjednaná od 1. ledna 1954 podle nových sazeb. U dříve založených pojistek byly pouze úměrně zvýšeny pojistné částky.³⁵

V roce 1954 byly zavedeny nové druhy pojištění osob :

- ♦ *Rodinné důchodové pojištění* – podnětem k založení bylo vládní nařízení o úpravě nároků z penzijního nadlepení, jelikož náhradní penzijní ústavy byly likvidovány. V tomto pojištění mohly být pojištěny nároky na starobní, invalidní, vdovský důchod, důchody družky a sirotčí důchod.
- ♦ *Pohřební pojištění s naturálními nároky*

³⁵ Netýkalo se jednorázového pojištění, již doplacených pojištění a redukovaných.

Dalším významným krokem ve vývoji pojištění osob bylo zavedení *hromadného sjednávání pojištění*, ve snaze přiblížit se občanům. Pojištění i samotná správa se uskutečňovala přímo v závodech, kde občané pracovali. Na počátku roku 1955 bylo zavedeno *sdržené pojištění pracujících (SPP)*, které se stalo převažujícím typem pojištění.

Celkově byl ovšem vývoj životního pojištění nepříznivý³⁶, a to i přes řadu zvýhodňování. Zvrat nastal po roce 1955, kdy celkový objem životního pojištění pravidelně rostl.

V roce 1958 zavedla *Státní pojišťovna* nové druhy pojištění osob :

- ♦ *Sdržené pojištění mládeže (SPM)*
- ♦ *Vkladové (všeobecné) pojištění osob (VPO)*
- ♦ *Důchodové pojištění pracujících (DPP)* – poskytovalo možnost zvýšení starobních nebo invalidních důchodů formou dopojištění na účet podniku u pojišťovny.

K rozvoji životního pojištění přispěla některá další opatření :

- ♦ *Zvýšení plnění ze životního pojištění při úmrtí*
- ♦ *Upuštění od vyměřování dědické daně* – nevztahovalo se však na dědice obmysleného (resp. v případě, že obmyslený zemřel)

11.1.3.1 Převzaté zvláštní kmeny

Jak už víme, podle zákona z roku 1950 měla *Státní pojišťovna* výluční právo provozovat pojištění majetku a osob, a to povinné i dobrovolné. Tzn. pojišťovací činnost nebyla povolena jinému subjektu. Podpůrná zařízení podniková při *ROH*, která prováděla většinou důchodové nadlepení, převáděla nároky na pojišťovnu. Kromě uvedených podpůrných zařízení existovaly organizace, které pojišťovací činnost sice prováděly, ale nebyly znárodněny. Došlo pouze k začlenění těchto spolků do *Československé pojišťovny* (resp. *Státní pojišťovny*). Určovala to vyhláška ministra financí z 20.11.1946. Začleněny byly :

³⁶ V roce 1954 připadalo na jednoho obyvatele jen 91 Kčs pojistné částky a 4,80 Kčs pojistného ze životního pojištění.

- ♦ *Zemský pojišťovací fond v Praze* – v českých zemích působil od roku 1888 a zabýval se pojištěním důchodovým.
- ♦ *Penzijní fond řemesla* – sjednával pojištění starobního, vdovského a sirotčího důchodu.
- ♦ *Vzájemný podpůrný spolek Svěpomoc* – soustředil se na propagování pohřbu žehem a na poskytování podpor při úmrtí.
- ♦ *Vzájemně dobročinný obchodnický spolek „Záchrana“ v Praze* – jednalo se o pojišťování pro případ smrti s placením příspěvků po dobu 25 let.

11.1.3.2 Kolektivní skupinová pojištění u bývalých pojišťoven

Některé bývalé pojišťovny sjednávaly pojištění prostřednictvím spolků nebo zájmových sdružení. Část z nich uvádím v následující tabulce :

Tabulka č. 6.

Pojišťovna	Spolek	Druh pojištění
Čechoslavia	Západočeské konzumní družstvo v Plzni, Universa, Záchrana, Jednota Brandýs	Rizikové pojištění pro případ smrti
Hasičská pojišťovna	Svaz československého hasičstva	Rizikové pojištění pro případ smrti
Pražská pojišťovna	„Lidový podpůrný spolek“	Pojištění pro případ smrti
Slovanská pojišťovna	Pohřební spolek Žerotín Přerov	Pojištění pro případ smrti na odstupňované částky podle zvoleného typu pohřbu
Moravská zemská pojišťovna	Pohřební služby	Pojištění pro případ smrti
Národní pojišťovna	„Aritmatheum“	Pojištění pro případ smrti s vypravením pohřbu do země
Pražská městská pojišťovna	„Pohřební jednota zemských úředníků“	Pojištění pro případ smrti na úhradu nákladu pohřbu

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 3. díl.

11.1.4 Zahraniční pojištění

Poněkud odlišné od ostatních pojištění bylo pojišťování rizik, která souvisela se stykem se zahraničím.³⁷ Bylo to z důvodu devizové povahy rizik a odlišných podmínek dopravních, klimatických, právních i sociálních. Na zahraniční pojištění se specializovala *Správa zahraničního pojištění*, samozřejmě v rámci *Státní pojišťovny*.

Vzhledem k devizové povaze tohoto pojištění, bylo nutné, aby také pojistná ochrana umožňovala poskytování náhrad v cizích měnách. To bylo možné jen díky inkasovanému pojistnému ze zahraničí a do určité míry formou zajišťování v zahraničí.

Produkty zahraničního pojištění :

- ◆ *Pojištění zahraničních doprav*
- ◆ *Pojištění zahraničních úvěrů*
- ◆ *Pojištění námořních lodí*
- ◆ *Pojištění říčních lodí*
- ◆ *Pojištění výstav a veletrhů*
- ◆ *Pojištění letadel*
- ◆ *Pojištění průmyslových celků a investiční výstavby*
- ◆ *Kanceláře zelených karet* – cílem systému zelených karet bylo chránit osobu před situací, kdy škodu v zahraničí způsobil řidič cizozemského motorového vozidla. V roce 1949 byla vytvořena *Rada kancelářů* v Londýně, pro státy, které na tento systém přistoupily. Náš stát se stal řádným členem až 20.8.1956. Socialistické státy, kterým nebylo umožněno do systému zelených karet vstoupit, uzavřely podobnou „*Dohodu o modrých kartách*“.

³⁷ Tzv. pojištění zahraničních zájmů.

11.2 Centrálně plánované hospodářství v podmínkách federativního státu (1969 – 1989)

11.2.1 Obecný úvod

Zásadní změny v československém pojišťovnictví nastaly po přijetí *ústavního zákona o československé federaci*. 1. ledna 1969 byly vytvořeny *Česká socialistická republika* a *Slovenská socialistická republika*.

Zároveň vznikly dvě samostatné pojišťovny *Česká státní pojišťovna* se sídlem v Praze a *Slovenská státní pojišťovna* se sídlem v Bratislavě. Na základě vzájemné dohody provozovaly svou činnost jen na svém příslušném území, i když měly zajištěnou působnost celostátní.

Vzhledem k přítomnosti sovětských okupačních vojsk se objevily také nové pojistné potřeby. Jednalo se především o *pojištění motorových vozidel* sovětské armády a její *odpovědnosti za škody* způsobené občanům a organizacím v České a Slovenské republice. Nové pojistné potřeby se týkaly také např. výstavby ropovodu a plynovodu přes československé území a rizik s tím spojených.

Časopis *Pojistný obzor* vycházel i v tomto státním uspořádání, ale pod názvem „*Časopis československého státního pojištění*“. Také v této době byl nejvýznamnějším odborným pojišťovnickým tiskem.

11.2.2 Živelní pojištění

- ♦ *Pojištění socialistických zemědělských rizik* – vyhláškou Ministerstva financí z roku 1969 se stalo toto pojištění zákonným. Nová úprava se týkala zejména pojištění plodin. Tyto nové vyhlášky se nevztahovaly jen na JZD, ale na všechny státní statky, kde byla

- ♦ hlavním předmětem rostlinná výroba, šlechtitelství, chov hospodářských zvířat a plemenářství.
- ♦ *Komplexní pojištění úrody* – vzhledem k velkým škodám, které byly způsobeny nepojistitelnými riziky (zejména suchem), čímž docházelo k narušení ekonomické stability státu, se rozhodlo o zavedení pojištění, které by zahrnovalo i škody nepojistitelné. Jednalo se o pojištění se zahrnutím takových škod, které vznikly rozdílem mezi tím, co měla organizace vypěstovat a mezi tím, co skutečně vypěstovala. Jelikož se jednalo o velice náročné pojištění, sazby pojistného se stanovily na základě experimentu, který probíhal v letech 1981 – 1983.
- ♦ *Pojištění majetku a odpovědnosti za škody obyvatelstva* – zákonným opatřením *Předsednictva Federálního shromáždění* byl od 1.4.1974 zrušen zákon o dani z motorových vozidel. Proto bylo nutné přepracovat zásady zákonného pojištění odpovědnosti za škody, způsobené provozem motorových vozidel. Přepracování bylo vydáno vyhláškou Ministerstva financí ze dne 12. prosince 1974.

11.2.3 Pojištění osob³⁸

V 70. a 80. letech byl podle státní koncepce upřednostňován rozvoj pojištění osob. V souladu s přijatými opatřeními, pro rozvoj životního a důchodového pojištění, byly dne 1. ledna 1975 vydány Ministerstvem financí *Zásady o bezziskovosti v životním a důchodovém pojištění*.

³⁸ Od roku 1953 se pojištěním osob značilo životní pojištění spolu s pojištěním úrazovým.

11.2.4 Zahraniční pojištění

Organizační složka zahraničního pojištění (*Správa zahraničního pojištění*) byla upravena na *Závod pro zahraniční pojištění a zajištění (ZPZ)*. Jeho úkolem bylo vytvořit, za podmínek plné mezinárodní konkurence, vhodné předpoklady pro poskytování devizových pojistných služeb.

ZPZ zajistil pojištění mnoha světových výstav, pojištění československé delegace na světových festivalech atd. Do historie se zapsaly zejména velmi náročné pojišťovací a zajišťovací akce plynovodu *SOJUZ*.

Úspěchem bylo zavedení pojištění průmyslových zařízení a investičních celků v zahraničí, což představovalo značný devizový přínos. Dále postupně docházelo k přepracování pojistných podmínek pro úvěrové pojištění, pro pojištění letadel v mezinárodním styku a pro pojištění montážní.

12 Přejchod od centrálně plánovaného hospodářství k tržnímu hospodářství (1990 – 2000)

12.1 Demonopolizace na českém pojistném trhu

Úvodem nutno upozornit na změnu názvu federace. Název *Česká a Slovenská Federativní Republika* byl schválen 20. dubna 1990.

Nové podmínky pro rozvoj pojišťovnictví si vynutily okamžité zahájení náročných vědeckých prací. Výsledky se ovšem mohly projevovat až v pozdějších letech, jelikož muselo dojít k velice rozsáhlým a složitým změnám.

Nejprve bylo nutné schválit nový zákon o pojišťovnictví. *Zákon ČNR č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví* byl schválen 26. dubna 1991 a nabyl účinnosti dne 28. května 1991. Základní změny jsou nastíněny v samostatné kapitole.

Tento zákon *České národní rady* si kladl za cíl právně upravit postavení pojišťoven a zajišťoven, podmínky podnikání v pojišťovnictví a státní dozor nad pojišťovnami. Zákon také zrušil monopol obou státních pojišťoven.

V tomto období se obě národní pojišťovny změnily na akciové společnosti. Česká pojišťovna, a.s. začala budovat finanční služby pod názvem *Česká Pojišťovna Group*, kam se postupně zařadily :

- ◆ *Česká pojišťovna, a.s.*
- ◆ *Pragobanka, a.s.*
- ◆ *Kapitálová investiční společnost České pojišťovny, a.s. (KIS)*
- ◆ *Penzijní fond České pojišťovny, a.s.*
- ◆ *Česká poisťovna – Slovensko, a.s.*

- ♦ *Česká pojišťovna Zdraví, a.s.*
- ♦ *Alpha Broker, a.s.*

Jako první rozvinula, 1. března 1991, svou činnost *Kooperativa, družstevná česko-slovenská poisťovňa, akciová spoločnosť* v Bratislavě. *Kooperativa* byla založena jako univerzální pojišťovna, která mohla vykonávat všechny druhy smluvního i povinného pojištění na území obou republik.

Nationale-Nederlanden (holandská životní pojišťovna) byla první zahraniční pojišťovnou, která se dne 27. května 1992 v České republice zaregistrovala.

Oprávnění k výkonu pojišťovacích činností na území České republiky, ke dni 31.12.1992, mělo těchto 12 pojišťoven (početní rozmach pojišťoven zachycuje grafické zpracování v pozdější kapitole) :

- ♦ *Česká pojišťovna, a.s., Praha*
- ♦ *Slovenská poisťovňa, a.s., Bratislava*
- ♦ *Kooperativa, družstevná česko-slovenská poisťovňa, a.s., Bratislava*
- ♦ *Otčina, a.s., Nitra*
- ♦ *První americko-česká pojišťovna, a.s., Praha*
- ♦ *Hasičská pojišťovna, a.s., Praha*
- ♦ *Allianz, a.s., Praha*
- ♦ *Pojišťovna IB, a.s., Pardubice*
- ♦ *Živnostenská pojišťovna, a.s., Pardubice*
- ♦ *Gothaer, a.s., Praha*
- ♦ *EGAP, a.s., Praha*
- ♦ *Nationale-Niederlanden, Praha*

Dále bylo v České republice registrováno, také k 31.12.1992, 9 obchodních zastupitelstev zahraničních pojišťoven (např. *D.A.S.*, Mnichov, *Austria*, Rakousko atd.).

Zákonem č. 320/1993 Sb. byla schválena novela zákona o pojišťovnictví. Podle tohoto zákona bylo zásadně změněno účetnictví pojišťoven a vznikla povinnost vykazovat dozorčímu orgánu stav solventnosti. Na novelu zákona navazovala vyhláška Ministerstva financí č. 52/1994 Sb., která upravovala tvorbu, použití a způsob umístění technických rezerv pojišťovny.

Zmíněné právní předpisy umožnily zakládání nových pojišťoven, rozvoj konkurence a stále rostoucí nabídku pojistných produktů.

V letech 1995 – 1996 nabízel pojistný trh také nové produkty. Jednalo se o pojištění právní ochrany, vážných chorob a odpovědnosti managementu.

V roce 1997 jsme si připomněli založení první české pojišťovny - První české vzájemné pojišťovny z roku 1827. Od této události se také datují dějiny českého pojišťovnictví, tudíž se v roce 1997 slavilo přesně 170 let.

Zákon č. 60/1998 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou, zpřesnil státní podporu pojištění úvěrových rizik a financování vývozu. Poskytnutí zvýhodněného financování a úhrady úrokových rozdílů bylo ovšem podmíněno pojištěním u *Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a.s. (EGAP)*.

Charakteristickým znakem roku 1998 bylo prohlubování konkurence, hlavně v oblasti pojištění průmyslu a podnikatelů. U pojištění průmyslu, podnikatelů a havarijního pojištění motorových vozidel se zostříla konkurence v oblasti sazeb.

12.1.1 Základní změny v ustanovení zákona o pojišťovnictví z roku 1991

♦ *Subjekty podnikání v pojišťovnictví*

- v pojišťovnictví, kromě státních podniků a akciových společností, mohla podnikat i družstva nebo družstevní podnik.

♦ *Povolení k podnikání v pojišťovnictví a jeho zrušení*

- Nutností pro podnikání v pojišťovnictví bylo udělení koncese. Záměrem koncesního systému bylo zabránit hazardu v tomto druhu podnikání.
- Pojistné podmínky a sazby nebyly tvořeny centrálně, každá pojišťovna si je musela vytvořit sama, ovšem za dodržení určitých povinných prvků. *Všeobecné pojistné podmínky* musely obsahovat – vymezení pojistné události, rozsah a splatnost pojistného plnění, výši pojistného a jeho placení, pojistné období a délku platnosti pojistné smlouvy. Byly také předkládány ke schválení.
- Také bylo možné zvolit *zvláštní pojistné podmínky*, které by všeobecné pojistné podmínky doplňovaly. Tato ustanovení *zákon ČNR č. 185/1991 Sb.*, neobsahoval.

♦ *Předmět podnikání v pojišťovnictví*

- Podle nového zákona je předmětem podnikání v pojišťovnictví pojišťovací a zajišťovací činnost a další činnosti s nimi související (patřila sem i činnost zábranná). Zvláště se zdůrazňovalo efektivní investování prostředků rezerv životního pojištění.

♦ *Kauce, pokuty*

- Výše kauce před podáním žádosti o povolení k podnikání činila 10 mil. Kč. Při neudělení povolení byla kauce navráćena v plné výši.
- Při porušení povinností, které zjistil dozorčí orgán, mohla být udělena pokuta až do výše 100 mil. Kč.

♦ *Fondy pojišťovny a účetnictví*

- Všechny pojišťovny byly povinny vytvořit základní rezervní fond a fond zábrany škod.
- V případě podnikání v životním pojištění byl nutností také fond rezerv pojistného.

- Při povinnosti výplat pojistného plnění v cizí měně, musela pojišťovna vytvořit i devizový rezervní fond.
- Jednotlivé fondy nebylo možné pojišťovně odebrat a zůstatky se převáděly bez omezení do následujících roků. Fondy také nepodléhaly daňovým povinnostem.
- Pojišťovny byly povinny vést účetnictví o stavu a pohybu majetku a závazků, o nákladech a výnosech, a zisku nebo ztrátě, i o rozdělení zisku.
- Pojišťovna musela umožnit každému nahlédnout do účetní závěrky a jejím přílohám.

♦ *Státní dozor nad pojišťovnictvím*

- Státní dozor vykonávalo Ministerstvo financí.
- Pojišťovny musely předkládat dozorcímu orgánu účetní závěrky a další doklady o činnosti.

♦ *Působení zahraničních pojišťoven*

- Zahraniční osoby mohly na našem území založit pojišťovnu jen jako akciovou pojišťovnu a za zvláštních podmínek.
- Zahraniční pojišťovny mohly působit na území České pojišťovny jen prostřednictvím obchodního zastupitelství a za zvláštních podmínek.

Přechod na tržní hospodářství si také vynutilo po listopadu 1989 změny *Občanského*³⁹ a *Obchodního zákoníku*. K novelizaci *Občanského zákoníku*, z roku 1964, došlo s účinností od 1. ledna 1992, zákonem č. 509/1991 Sb. *Obchodní zákoník* byl nahrazen novým, a to zákonem č. 513/1991 Sb.

³⁹ Významnou změnou bylo umožnění pojištění pro případ přerušení provozu („šomázní pojištění“).

12.1.2 Povodně v roce 1997

Velice závažnou událostí, která měla katastrofální dopad na obyvatele některých oblastí České republiky, byly povodně v roce 1997. Tuto skutečnost uvádím z toho důvodu, že se výrazně dotkla českého pojistného trhu a upozornila na řadu nedostatků, kterými bylo nutno se podrobně zabývat.

Povodně prověřily jednak pohotovost pojišťoven k likvidaci pojistných událostí, jednak jejich pojistně-technickou zdatnost při práci s riziky, které do pojištění přijímají, ale také jejich finanční sílu.

Závažné problémy se projevily u pojišťovny *Moravy, a.s.*, které byly způsobeny nedostatky ve správě rizik, neadekvátností pojistných sazeb a nedostatečným zajištěním. Z těchto důvodů jí bylo v roce 1998 odebráno, Ministerstvem financí, povolení k pojišťovací činnosti.

Je možno říci, že české pojišťovny (kromě *Moravy*) obstály bez větších potíží, resp. že rizika proti povodním a záplavám jsou pojistitelná a jsou obsažena v nabídce většiny pojišťoven.

Na druhé straně se ukázalo, že obyvatelstvo chrání svůj majetek proti tomuto riziku nedostatečně. Z celkových škod, ve výši 63 mld., bylo kryto pojištěním jen 9,7 mld., tzn. pouze 15 %.

Pojistná plnění členů ČAP uvádím pro názornost v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7.

Údaje ke dni	Vyplacená plnění (mld. Kč)	Počet měsíců po pojistné události	Vyplacená plnění (%)
15.9.1997	3,2	2	32
4.11.1997	4,0	4	41
8.12.1997	5,9	5	61
9.2.1998	6,9	7	71
31.3.1998	8,0	8	82
30.4.1998	8,3	9	85
24.6.1998	8,5	11	87
30.9.1998	8,9	14	92
Odhad plnění celkem	9,7		100

Zdroj : Výroční zpráva 1998, ČAP.

Pojišťovny sdružené v ČAP od té doby usilují o změnu postoje obyvatelstva, jelikož z průzkumu trhu vyplynulo, že mnozí riziko povodně a záplavy opravdu sami podcenily.

12.2 Česká asociace pojišťoven (ČAP)

Významným krokem bylo také zřízení instituce, která k pojistnému trhu bezesporu patří, a to *Československé asociace pojišťoven (ČSAP)*.

Dne 26. dubna 1991 se sešli představitelé České státní pojišťovny, Slovenské pojišťovny a Kooperativy, československé družstevní pojišťovny, a.s., Bratislava, aby podepsali v Bratislavě zakládací listiny. Došlo tedy ke vzniku *Česko slovenské asociace pojišťoven (ČSAP)*. Prezidentem se stal JUDr. Vlastimil Uzel, generální ředitel České státní pojišťovny.

26. duben 1991 se stal významným dnem i z toho důvodu, že byl Českou národní radou schválen téhož dne také *zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví*.

Vzhledem k osamostatnění České republiky, se od roku 1993 jednalo o dva samostatné subjekty - *Českou asociaci pojišťoven (ČAP)* a *Slovenskou asociaci pojišťoven (SAP)*.

Česká asociace pojišťoven shromažďovala od počátku své existence statistické údaje svých členů, díky kterým můžeme kvalitně hodnotit stav českého pojistného trhu a pojišťovnictví vůbec.

Již v roce 1992 se ČAP (resp. ČSAP) zapojila do činnosti *Evropského pojišťovacího výboru (Comité Européen des Assurances)*, což jí umožnilo získávat nové poznatky o vývoji pojistných trhů, podílet se na jeho činnosti a připravovat podklady pro vstup České republiky do EU.

Většina zpráv *České asociace pojišťoven* ukazuje vývoj svých členů, kteří se podílejí na celkovém předepsaném pojistném více než 98%. Údaje členů ČAP⁴⁰ jsou tedy dostatečně reprezentativní pro český pojistný trh.

Cílem ČAP je zejména plně liberalizovat trh, harmonizovat české pojistné právo s legislativou EU, zlepšit image pojišťovnictví a zajistit korektní chování na trhu.

12.3 Přelomový rok 1999

Rok 1999 byl z hlediska pojistného práva hodnocen jako rok přelomový. Byl přijat *zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového*

⁴⁰ ČAP má k 31.12.2001 30 členů a 2 členy přidružené.

vozidla. Tímto zákonem byl také zrušen monopol *České pojišťovny* v této oblasti a dal možnost působit na trhu více subjektům. Celkem bylo uděleno 12 licencí. Zákon je kompatibilní se směrnicemi EU.

Na základě tohoto zákona byla zřízena *Česká kancelář pojistitelů*, což je samosprávná organizace financovaná pojistiteli a plní funkce v oblastech :

- ♦ *poskytování pojistných plnění*
 - výplata plnění za škody pojištěným, u kterých došlo k poškození nezjištěným nebo nepojištěným vozidlem
 - výplata plnění za pojistitele, u kterého došlo k úpadku a není schopen platit škody, které způsobili jeho klienti
 - výplata škod, které byly způsobeny cizozemskými vozidly
- ♦ *evidence pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla*
- ♦ *pojištění cizozemských vozidel*

Dalším přelomovým krokem z roku 1999 je *zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví*. Tento zákon je ve znamení výrazného přiblížení se českého pojistného práva legislativě *Evropské unie*, a hlavní myšlenkou je soustředit se na kontrolu finančního zdraví a na management pojišťoven.

Zákon upravil náležitosti, které jsou nutné k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, podle směrnic EU rozdělil do pojistných odvětví životní a neživotní pojištění a podle těchto odvětví stanovil minimální výši základního jmění.⁴¹

Oproti *zákonu č. 185/1991 Sb.* se zrušila povinnost předkládat ke schválení státnímu doзору všeobecné pojistné podmínky.

⁴¹ Pro životní pojišťovnu činí ZJ 60 mil. Kč, pro neživotní pojišťovnu min. 34 mil. - max. 200 mil. Kč a pro tuzemskou zajišťovnu 1 mld. Kč.

Další významné ustanovení říká, že nynější univerzální pojišťovny (provozující životní i neživotní pojištění), musí jednu z těchto činností ukončit do 10 let od nabytí účinnosti zmíněného zákona č. 363/1999 Sb., tzn. do 1. dubna 2010.

Na základě *usnesení vlády č. 555* ze dne 9. června 1999 vznikl dne 1. září 2000 *Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění*. Úřad je součástí Ministerstva financí a zmíněný zákon posiluje jeho pravomoc. Úkolem úřadu je finanční dozor, posuzování finanční stability a finančního zdraví pojišťoven, na rozdíl od dozoru předešlého, který se soustředil spíše na stránku materiální.

Zákon se dále zabývá problematikou technických rezerv pojišťovny. Upravuje se solventnost a její minimální míra, povinně se zavádí funkce odpovědného pojistného matematika.

Zprostředkovatelskou činnost může provádět pouze bezúhonná osoba, která má navíc povinnost si sjednat pojištění odpovědnosti při výkonu této činnosti.

Velké množství krachů v oblasti cestovního ruchu způsobilo tlak na zavedení regulace v této sféře. Regulace cestovního ruchu byla uzákoněna v *zákoně č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu*. Z tohoto zákona vyplývá povinnost cestovních kanceláří pojistit se proti úpadku. Povinnost provozovatele cestovní kanceláře pojistit odpovědnost za škody vzniklé v důsledku závažné havárie ukládá *zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií*.

Dále se předpokládá přijetí zákona o pojistné smlouvě a pojišťovacích zprostředkovatelích.

12.4 Rok 2000 z hlediska legislativy

Rok 2000 je označován jako rok *aplikační*, jelikož se pojišťovny vyrovnávaly s požadavky nové legislativy. Legislativní proces se ovšem nezastavil, a proto v této kapitole uvádím nejdůležitější právní úpravy roku 2000.

Nejvýznamnějším počinem tohoto roku bylo bezesporu přijetí *zákona č. 492/2000 Sb., o daních z příjmů*. Tento zákon daňově zvýhodňuje životní pojištění, resp. veškeré pojistné produkty, které mají charakter „*spoření na stáří*“. Jedná se o pojištění pro případ dožití, pro případ smrti nebo dožití a důchodové pojištění. Zvýhodnění :

- ♦ Na straně *zaměstnance* – daňové osvobození částky pojistného placené zaměstnavatelem za zaměstnance (max. 12 000 Kč).
- ♦ Na straně *zaměstnavatele* – formou zahrnutí částky pojistného placené za zaměstnance do daňově uznatelných nákladů (max. 8 000 Kč).
- ♦ U *fyzické osoby* – daňový odpočet pojistného od základu daně (max. 12 000 Kč).

V tomto roce byla také projednávána novela zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Pojišťoven se týká především zahrnutí rezervy na nezasloužené pojistné do stejného režimu, jako mají ostatní technické rezervy pojišťoven.

Vznikla povinnost provozovatele drážní dopravy sjednat pojištění odpovědnosti za škody z provozu drážní dopravy, stejně tak i pro provozovatele námořního plavidla.

Další vyhláška stanovila nové podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.

Nový zákon o konkurzu a vyrovnání ukládá pojišťovnám povinnost sdělovat správci konkurzní podstaty údaje o dlužníkových pojistných smlouvách a plněních.

Povinnost uzavřít pojištění pro případ odpovědnosti za škodu, vzniklou v souvislosti s auditorskou činností, mají také auditorské společnosti a auditoři.

Pro pojišťovnictví má nemalý význam zákon o elektronickém podpisu.

12.5 Vývoj pojistného trhu v letech 1991 - 2000

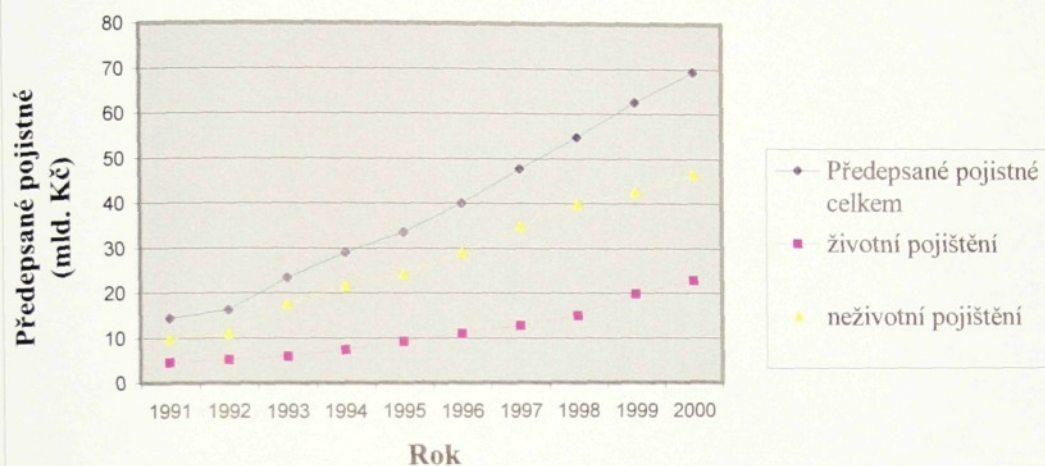
Vývoj pojistného trhu můžeme hodnotit z mnoha pohledů. Z hlediska dlouhodobého trendu období 1991 – 2000 je vhodné sledovat růst *předepsaného pojistného*, což nám na základě údajů ČAP, ukazuje graf č. 1. Z grafu je patrná vzestupná dynamika růstu pojistného trhu s menšími výkyvy, které jsou způsobeny vlivem inflace a výkonem celého národního hospodářství. Podíl členů ČAP na celkovém předepsaném pojistném činil, v roce 2000, 98,2 %.

Dalším význačným ukazatelem je podíl *životního pojištění* na *celkovém předepsaném pojistném* (graf č. 1). Ten činil v roce 2000 32,9%, oproti roku 1991, kdy to bylo 32,2%. V první polovině 90. let podíl klesal hlavně z důvodu dopadu ekonomické transformace na příjmy občanů. Nelze také nepřipomenout další příčinu, a to setrvačné myšlení občanů v tom smyslu, že neustále spoléhali na pomoc státu. Od roku 1998 můžeme zaznamenat vzestupnou tendenci, kterou jistě podpoří i daňové výhody schválené poslaneckou sněmovnou v roce 2000.

Podíl *životního pojištění* na *celkovém předepsaném pojistném* v zemích EU činí téměř 60%. Je tedy patrné, že má Česká republika má stále značný prostor pro jeho rozvoj.

Graf č.1.

Vývoj předepsaného pojistného členů ČAP

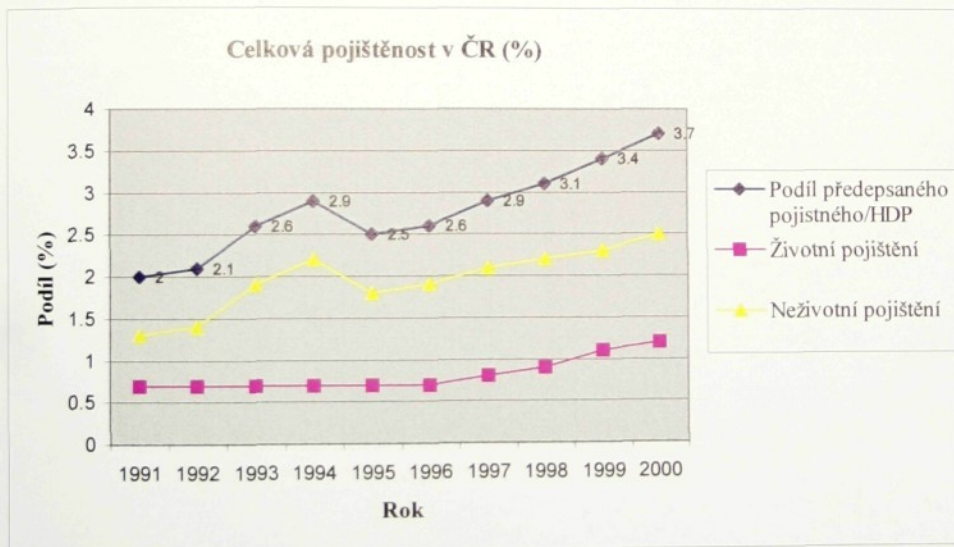

Zdroj : Výroční zpráva ČAP, 2000.

Celková pojištěnost, tedy poměr předepsaného pojistného k hrubému národnímu produktu, má také vysokou vypovídací schopnost o stavu českého pojistného trhu. V roce 2000 dosáhla *celková pojištěnost* v České republice 3,7%, oproti roku 1991 tedy vzrostla o 2%. I přes každoroční růst tohoto ukazatele, Česká republika neustále značně zaostává za průměrem zemí EU, kde činila *celková pojištěnost* v roce 1999, 7,9%. Na druhé straně je však Česká republika nadprůměrná mezi zeměmi⁴², které do EU ještě nevstoupily, a jejichž asociace pojišťoven jsou členy *Comité Européen des Assurances* (CEA).

Vývoj *celkové pojištěnosti* zobrazuje graf č. 2.

Graf č. 2.

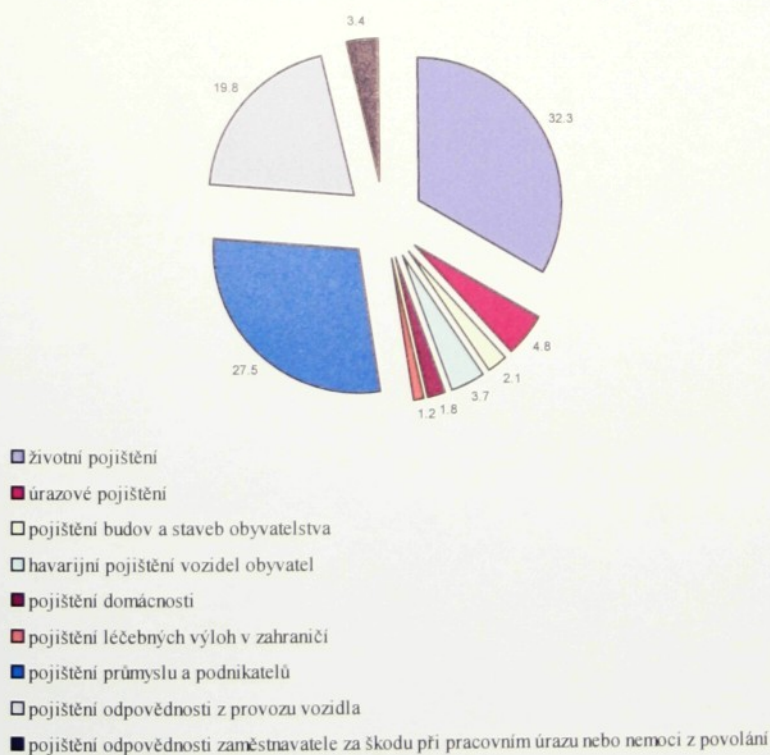
Zdroj : www.cap.cz

⁴² Mezi tyto země patří : Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovenská republika, Slovinsko a Turecko.

Co se týče samotné struktury pojistného trhu podle jednotlivých druhů pojištění, nám rámcově zobrazí další grafické zpracování (graf č. 3). Zde můžeme postřehnout růst pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla (vzhledem k povinnému charakteru tohoto pojištění). Také podíl životního pojištění vzrostl, a to na 32,3% na úkor pojištění průmyslu a podnikatelů, které činilo v roce 1999 30,9% a v roce 2000 již 27,5%. Tento mírný pokles pojištění průmyslu a podnikatelů byl způsoben zejména snížením předepsaného pojistného u zemědělského pojištění (o více než 10%) a u havarijního pojištění motorových vozidel podnikatelů asi o 1,5%.

Graf č. 3

Struktura pojistného trhu v ČR v roce 2000 (%)

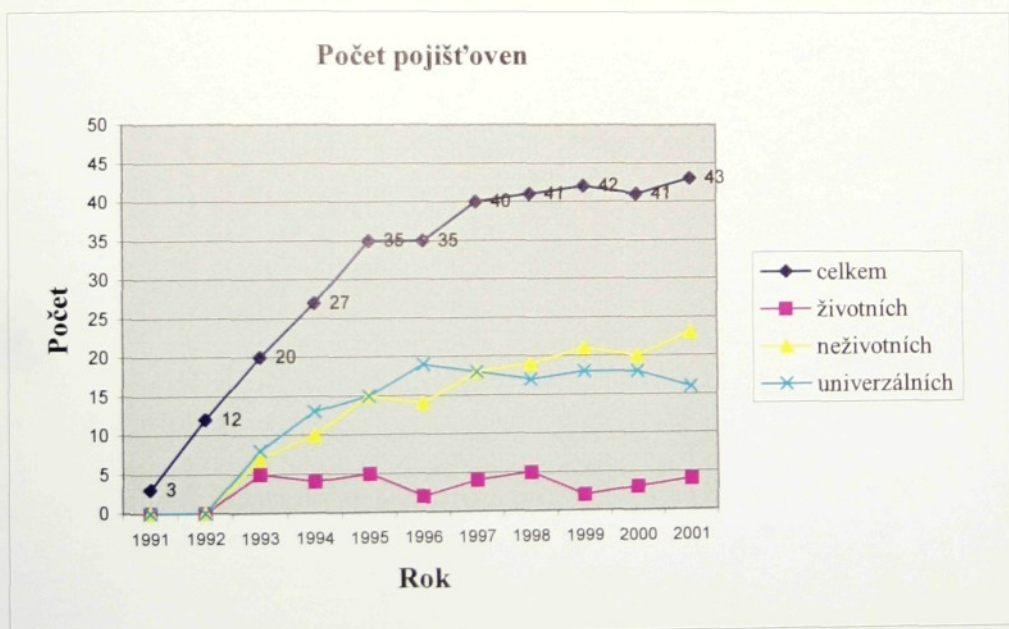

Zdroj : Výroční zpráva ČAP, 2000.

Následuje grafické zpracování (graf č. 4) vývoje počtu pojišťoven v letech 1991 - 2001⁴³. V roce 2000 došlo ke snížení stavu o jednu pojišťovnu, kdy byla odebrána licence pojišťovně *Otčina*, která již dříve ukončila obchodní činnost. Tento akt byl tedy pouze formální. Není zde započítána *Česká kancelář pojistitelů*, která byla založena zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

Z celkového počtu 43 pojišťoven je 36 tuzemských a 7 zahraničních (organizační složky zahraničních pojišťoven). V 19 tuzemských pojišťovnách převažuje domácí kapitál a ve zbylých 17 kapitál zahraniční.

Graf č. 4

Zdroj : Výroční zpráva ČAP, 2000.

⁴³ Vzhledem k dostupné informaci, o aktuálním počtu pojišťoven k roku 2001, považuji za vhodné tento fakt zohlednit, i když nekoresponduje s obdobím let 1991 - 2000.

Záměrem této kapitoly bylo obecně zhodnotit pojistný trh a uvést některé ukazatele, které mají nejvyšší vypovídací schopnost o stavu pojistného trhu.

Závěrem je vhodné stručně říci, že se české pojišťovnictví se v letech 1991 – 2000 vyvíjelo uspokojivě. Aby se ovšem Česká republika přiblížila úrovni pojišťovnictví v zemích EU, je třeba i nadále zvyšovat jeho výkon.

13 Závěr

Prvopočátky pojišťovnictví jsou zachyceny již z dob egyptských pyramid. První impulsy se objevily za vlády faraóna Chamurabiho, tj. kolem roku 2000 př.n.l. V této době se ovšem o pojišťovnictví, jakožto o ekonomické kategorii mluvit zatím zdaleka nedá.

Skutečné důkazy o existenci pojištění máme ze starého Říma. V této době, a stejně tak i později za feudalismu a raného kapitalismu, je však těžké odlišit pojišťovací činnost od činnosti podpůrné a charitativní. Pojistným zájmem Římanů bylo zpočátku zabezpečit důstojný pohřeb členů, a později také finanční zabezpečení pro pozůstalé.

Pro předkapitalistické období bylo charakteristické pojištění *vzájemnostní*. Hlavním rysem vzájemnostního pojištění, jak je z názvu patrné, byla vzájemná pomoc v nouzových situacích, které měly původ v nahodilých situacích, a to bez komerčního aspektu. V této době se také začalo pomalu rozvíjet pojištění založené na komerční bázi. Jedno z úplně prvních, bylo pojištění *námořní*, resp. *námořní půjčky*. V podstatě šlo o kombinaci pojištění a úvěru, přičemž výše půjčky byla stanovena výší ceny přepravovaného zboží. Samotný pokus o zavedení úvěrového pojištění nastal až na počátku 20.století, a to se značnými komplikacemi, kdy se odborníci nedokázali shodnout, či jde o druh pojištění nebo o bankovní obchod.

V 11.století, v souvislosti s rozvojem obchodu a řemesel, vznikala profesní seskupení – *gildy* a *cechy*. Už v této době začali lidé pociťovat potřebu sdružovat se v zájmu přežití. S rozvojem obchodu a řemesel se také rychle rozvíjelo pojištění dopravní, především v přímořských oblastech. Průmyslová revoluce znamenala rozmach především neživotního pojištění. V 17. století byly položeny základy požárního pojištění, které dodnes neztratilo na důležitosti. Samotné počátky pojišťovnictví jsou tedy spojeny především s neživotním pojištěním, které také do konce 19.století nad pojištěním životním převažovalo.

Životní pojištění se začalo rozvíjet až daleko později, a teprve v nedávné době začal být význam pojištění životního zdůrazňován. Jisté potlačování životního pojištění do pozadí

bylo v posledních letech způsobeno velmi nízkými příjmy, ale také „*myšlením*“ lidí, kteří spoléhali na to, že se o ně stát postará stejně tak, jako stát socialistický.

Počátkem 20. století se čeští představitelé pojišťovnictví vypracovali na evropskou úroveň, a pro české pojišťovnictví byly tak vytvořeny pevné základy. Vypěstlost tehdejšího českého pojišťovnictví lze ukázat také na příkladě „*pojišťovacího regulativu*“ z roku 1896. Podle ustanovení regulativu, nemohly pojišťovny současně provozovat pojištění elementární (neživotní) a životní. Toto nařízení platilo až do roku 1920. V současné době byla opět uzákoněna oddělená činnost těchto dvou odvětví.

Úspěšný růst českého pojišťovnictví byl poprvé zdržen 1.světovou válkou. Po jejím skončení, v době první republiky, mohl rozvoj pojistného práva pokračovat a České země, svou kvalitu v oblasti pojišťovnictví, jen utvrzovaly. Ani za hospodářské krize v letech 1930-1938 nebylo kvalitní české pojišťovnictví významně ohroženo.

Druhá stagnace domácího pojišťovnictví nastala za 2. světové války, kdy byl rozvoj pojistných věd výrazně nabourán okupačními orgány a již krátce po okupaci Českých zemí bylo české pojišťovnictví přizpůsobeno německému vzoru.

Další „*ranou*“ pro české pojišťovnictví byl komunistický převrat v roce 1948, kdy byl zaveden model sovětského pojišťovnictví, s tím související monopolizace pojistného trhu, resp. vznik jediné *Československé pojišťovny* (později *Státní pojišťovny*). Toto vše se samozřejmě na rozvoji pojistné vědy projevilo jen negativně.

Až „*sametová revoluce*“, 17. listopadu 1989, umožnila započítí náročných prací na demonopolizaci českého pojišťovnictví. Byl to velice důležitý okamžik pro budoucí směr České republiky. Za první krok k demonopolizaci lze považovat přijetí *zákona č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví*. Tento zákon vymezil základní podmínky pro svobodný rozvoj podnikání českého pojistného trhu. Velmi významným činem roku 1991 bylo založení *Československé asociace pojišťoven* (ČSAP), později *Česká asociace pojišťoven* (ČAP), která se již v roce 1992 stala členem *Evropského pojišťovacího výboru* (CEA), díky čemuž

získala důležité informace a značné zkušenosti od evropského pojistného trhu a začala připravovat podklady pro vstup České republiky do EU.

V následujících letech vznikl dostatečný prostor pro další a úspěšný rozvoj českého pojistného trhu. Přelomový rok 1999 nám přinesl *zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla*, který je zcela kompatibilní se směrnicemi EU. Dále byl přijat nový *zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví*, který znamenal další přiblížení českého pojistného práva legislativě EU.

České pojistné právo je nutné i nadále harmonizovat, což souvisí s budoucím členstvím České republiky v Evropské unii. Je třeba počítat s další novelou zákona o pojišťovnictví. V roce 2001 byly zahájeny práce na novele zákona o pojišťovnictví tak, aby k 1.1.2003 bylo české pojistné právo plně harmonizováno s legislativními akty EU.

Podle sdělení *České asociace pojišťoven* vzrostlo předepsané pojistné u životního pojištění v roce 2001 o 24,4%, zatímco u pojištění neživotního pouze o 9,9%. To také znamená zvýšení podílu životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném oproti roku 2000 (o 2,8%). Tato nejnovější data, která nebyla v průběhu zpracovávání práce ještě k dispozici, uvádím pro potvrzení rostoucího trendu domácího pojistného trhu. Tento růst se předpokládal, a to zejména díky zvýhodnění životního pojištění, které by mělo jeho vzestupnou tendenci i do budoucna stimulovat.

V dalších letech zajisté porostou konkurenční snahy jednotlivých pojišťoven. Vzniká stále více nových produktů, hlavně v životním pojištění. Pojišťovny se soustřeďují zejména na kombinované produkty, které maximálně využívají státní podporu. Často se také setkáváme s nabídkami produktů, které jsou označovány jako bankopojištění a stále více nabývá na významu možnost pojištění přímo přes internet.

Mezi hlavní události roku 2002 patří nutnost přelicensování pojišťoven. Jedná se o povinnost pojišťoven dokladovat, Ministerstvu financí, právní, finanční a pojistně-technické aspekty své činnosti, v souladu s novým *zákonem o pojišťovnictví (363/1999*

Sb.). Z hlediska legislativy se očekává úprava, která se týká zprostředkovatelské činnosti a také dlouho očekávaná změna zákona o pojistné smlouvě.

Jednotlivé kroky k harmonizaci pojistného práva s legislativou EU jsou velice náročné a zdoluhavé. Česká republika se stále nachází daleko od průměru států EU, ale je velmi obtížné „postavit“ za 10 let to, co se 40 let „bouralo“. Vývoj ukazuje, že český pojistný trh má značný potenciál hlavně v oblasti životního pojištění a rozhodně je tedy nutné i nadále zvyšovat výkon českého pojišťovnictví.

Je možné říci, že byly pro české pojišťovnictví vytvořeny pevné základy založeny na profesionalitě. Z toho důvodu pojišťovnictví nepodlehlo krizi, jakou prošlo například bankovníctví v 90. letech, či nedávné úpadky penzijních fondů. České pojišťovnictví tak úspěšně navázalo na svou předválečnou činnost, a dle mého názoru lze předpokládat jeho další pozitivní vývoj.

Seznam použité literatury

- 1) Ducháčková, E.: Pojišťovnictví a pojištění, 1. vydání, Praha, 2000.
- 2) Chaloupecký, J., Marvan M.: Historie českého pojišťovnictví v dokumentech, 1.vydání, Praha 1995.
- 3) Chaloupecký, J., Marvan M.: Kapitoly z dějin českého pojišťovnictví, 1. vydání, Praha 1997.
- 4) Kolektiv autorů, Vybrané kapitoly z pojišťovnictví, 2. vydání, Praha, 1999
- 5) Kolektiv autorů, Dějiny pojišťovnictví v Československu, 3. díly, 1. vydání, 1989-1997.
- 6) Krivohlávek, V.: Zákon o pojišťovnictví a další postup při harmonizaci českého pojistného práva s legislativou EU, Pojistný obzor, 2000, č. 4.
- 7) Mesršmíd, J.: Česká asociace pojišťoven dnes a zítra, Pojistný obzor, 2000, č. 4.
- 8) Mesršmíd, J.: Kvalitní změny v českém pojistném právu, Pojistný obzor, 2000, č. 4.
- 9) Mesršmíd, J.: Nové impulzy pro rozvoj českého pojišťovnictví, Pojistný obzor, 2000, č.3.
- 10) Mráz, V.: České pojišťovnictví 1991-2001 : znovu v tržních podmínkách, Pojistný obzor, 2001, č. 4.
- 11) Mráz, V.: České pojišťovnictví – problémy a perspektivy rozvoje, Pojistný obzor, 1999, č. 11.
- 12) Pojišťovny v roce 2001, Ekonom, 2002, č. 1.
- 13) Spirit, M.: Pojistné právo, 1. vydání, Praha 2000.
- 14) Trojanová, E.: Rok 1991 byl mezníkem v novodobé historii československého pojišťovnictví, Pojistný obzor, 2001, č. 4.
- 15) Uzel, V.: Před 10 lety byly položeny základy moderního českého pojišťovnictví, Pojistný obzor, 2001, č.4.
- 16) Uzel, V.: Vývoj českého pojišťovnictví v evropském kontextu, Pojistný obzor, 1998, č. 4.
- 17) Vostatek, J.: Sociální a soukromé pojištění, 1. vydání, 2000.
- 18) Výroční zpráva ČAP, 1997.
- 19) Výroční zpráva ČAP, 1998.

- 20) Výroční zpráva ČAP, 1999.
- 21) Výroční zpráva ČAP, 2000.
- 22) Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví.
- 23) Zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví.

Internetové stránky

- 1) www.cap.cz
- 2) www.fincentrum.idnes.cz
- 3) www.finance.cz

Seznam příloh

- Příloha č. 1* Strukturovaný vývoj českého pojišťovnictví, (2 strany).
- Příloha č. 2* Graf – elementární pojištění 1925-1929, (1 strana).
- Příloha č. 3* Graf – životní pojištění 1925-1929, (1 strana).
- Příloha č. 4* Graf – životní pojištění 1930-1936, (1 strana).
- Příloha č. 5* Osnova zdokonalených stanov c. k. priv. české vzájemné požární pojišťovací společnosti, (1 strana).
- Příloha č. 6* Pojistné podmínky Assekuračního spolku cukrovarníků, (1 strana).
- Příloha č. 7* Stanovy „Patria“, vzájemná banka k pojišťování života ve Vídni, (1 strana).
- Příloha č. 8* Prozatímní stanovy „Slavie“, první české banky pro vzájemné pojišťování životů, zdraví, kapitálů a důchodů v Praze, (1 strana).
- Příloha č. 9* Sazebník pojištění věna „Slavie“, vzájemné pojišťovací banky v Praze, (1 strana).
- Příloha č. 10* Tiskopis požární pojistky První české vzájemné pojišťovny, (1 strana).
- Příloha č. 11* Návrh k pojištění lidovému Pražské městské pojišťovny, (1 strana).
- Příloha č. 12* Pojistná smlouva Pražské městské pojišťovny – titulní strana, (1 strana).
- Příloha č. 13* Pojistná smlouva o pojištění na život u Pražské městské pojišťovny – vlastní ujednání, (1 strana).
- Příloha č. 14* Pojistka úrazového pojištění dětí „Slavie“, vzájemné pojišťovací banky v Praze, (1 strana).
- Příloha č. 15* Pojistka Prahy, vzájemné pojišťovny v Praze, (1 strana).
- Příloha č. 16* Návrh na sjednání doživotního pojištění u pojišťovny „Patrie“, (1 strana).
- Příloha č. 17* Návrh na pojištění u Pražské městské životní pojišťovny, (1 strana).

Počátky pojišťovnictví v českých zemích
1699 návrh Jana Kryštofa Bořka na zavedení požárního pojištění
1777 založení Pojišťovny proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, nářadí a dobytku v Brandýse nad Labem
Vznik prvních pojišťoven
1827 založení První české vzájemné pojišťovny v Praze
1829 založení Moravsko-slezské vzájemné pojišťovny v Brně
Rozvoj pojistného trhu
1950 - 1918 zakládání dalších českých pojišťoven a pojišťovacích spolků
1918 - 1938 etapa rozvoje pojišťoven a pojišťovacích spolků v období existence samostatné Československé republiky
Útlum českého pojišťovnictví
1939 – 1945 Protektorát Čechy a Morava
Znárodnění pojišťovnictví zestátněním
1945 znárodnění celkem 733 pojišťoven, pojišťovacích spolků a zahraničních reprezentací
Monopolizace
1946 vytvoření pěti pojišťoven - národních podniků
Státní pojištění

1948 – 1968

působení jedné pojišťovny

1969

vznik České státní pojišťovny a Slovenské státní pojišťovny

Znovuvytváření českého pojistného trhu

1991

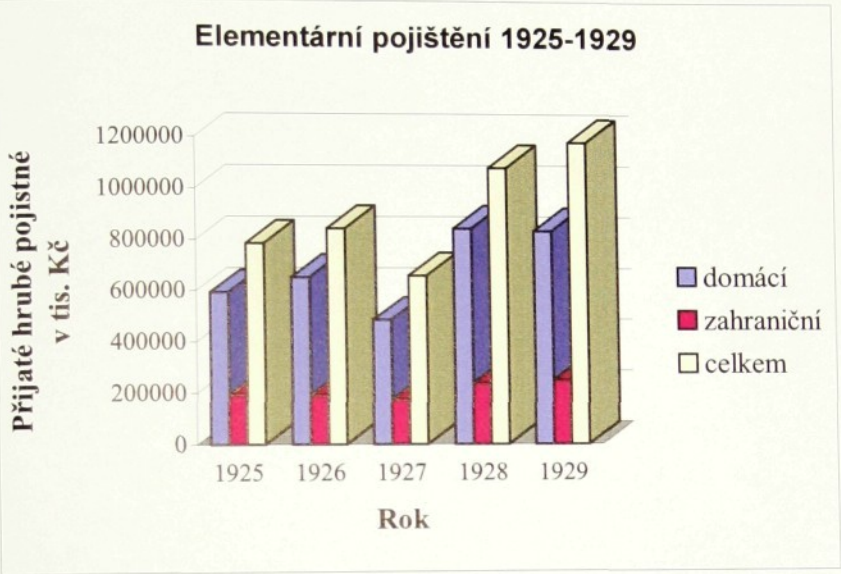
zrušení monopolu

1991 – 1999

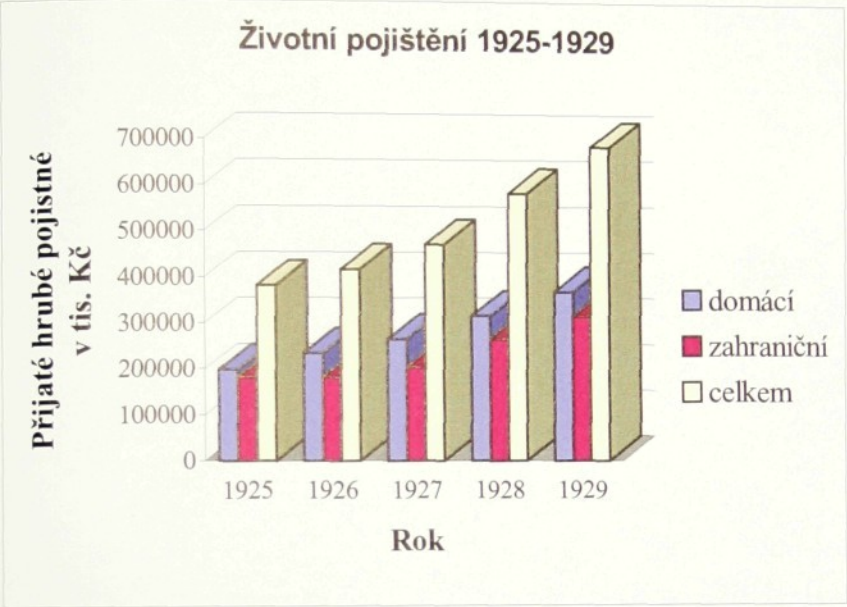
zakládání nových pojišťoven

2000

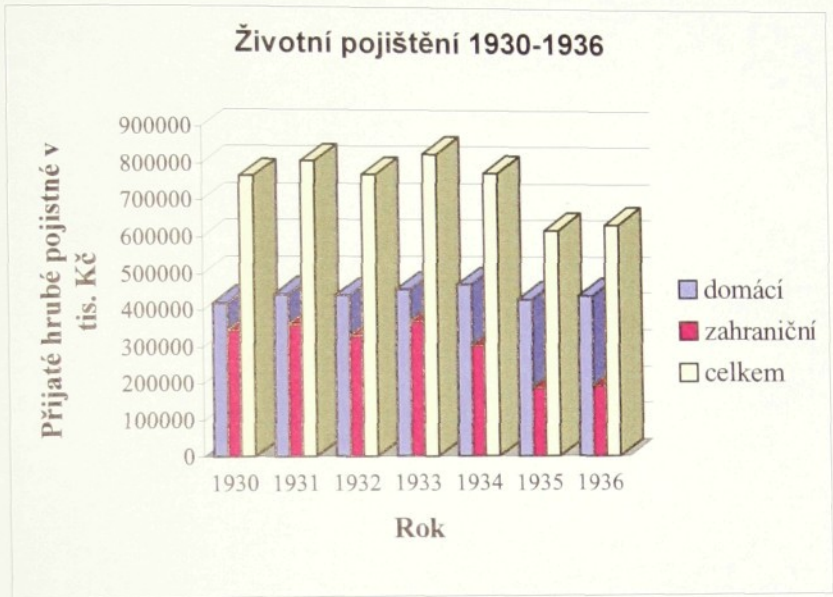
42 pojišťoven s licencí Ministerstva financí na českém pojistném trhu k 30. 9.

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl.

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl.

Zdroj : Dějiny pojišťovnictví v Československu, 2. díl.

Entwurf verbesserter Statuten

der kais. Königl.

priv. böhmisch wechselseitigen Brandschadenversicherungs-Anstalt.

§ 1.

Diese Brandschadenversicherung ist eine, unter dem Schutze des hohen kaiserlichen Befehls.

Es ist eine freiwillige Vereinigung von (Schäden - Trägern und Interessenten), welche sich verbindlich machen, ihren Schaden, den die versicherten Gebäude der Eigenschaft nach durch Brand oder durch Diebstahl, Verheerungen erleiden, nach Beschädigung des bei der Versicherung angegebenen Werthes ihrer Gebäude (§. 9.) zu versichern, und so ihrem Zwecke, nämlich jeder nach Maßgabe der Versicherungswert und nach Maß der Verantwortlichkeit der von ihm versicherten Gebäude, nach dem jährlichen Schadloshaltungsbetrag zu der von der General-Versammlung der Versicherten bestimmten Zeit zu leisten.

§ 2.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Die Eigentümer von Gebäuden, welche die Versicherung

(jeder Versicherungsnehmer eines Gebäudes, und kann ein solcher nicht nur für einen bestimmten ausgedehnten Zeitraum, sondern selbst das ganze Gebäude an den ihm die Versicherungsgesellschaft versichert; auf gleiche Art die Haus - Interessenten der Patrimonial - Gebäude; ferner Kaufleute, Pächter, Gläubiger, selbständige Erben, auch jeder, welcher die Interessen an dem Versicherungswert nicht eigenhändig geltend machen will.)

Doch haben die Eigentümer jener Verträge, welchen die Gesetze die freie Verfügung mit ihrem Vermögen nicht ausnimmt, sich mit der Versicherung der betreffenden Gebäude zum Eintritt in den Verein angeschlossen.

§ 3.

Die Versicherung ist gegenseitig in der Regel alle Schäden, ganz oder theilweise, mit Feuer, mit Blitz und mit Wasser (§. 1.) jedoch mit Ausnahme aller durch beschädigten beweglichen Gegenstände.

§ 4.

Die Versicherung ist gegenseitig, bei denen die Versicherungsnehmer zu groß sind, als die Patrimonial- und Patrimonial- (Patrimonial-) Einkünfte und Kapitalien, Kassen, Haus- und Fideikommissen, u. dgl.

Die Versicherung, ob durch große Verantwortlichkeit bei einem oder dem anderen Gebäude eintrete, und ob überhaupt eine Versicherung Statt finden solle, bleibt der General-Versammlung vorbehalten.

§ 5.

Die Versicherung ist gegenseitig, welche sich beschließt bei dem betreffenden Versicherungsnehmer oder bei der General-Versammlung, und hat bei Abgabe seiner Beitrittserklärung gültig.

- a) eine Versicherungsgesellschaft zu errichten, welche in einem Capital von 100 fl. (oder 1000 fl.) bei je versicherten Gebäudenwerth besteht;
- b) hat die Versicherungsgesellschaft die Versicherungsgesellschaft zu errichten, welche in einem Capital von 100 fl. (oder 1000 fl.) bei je versicherten Gebäudenwerth besteht;
- c) hat die Versicherungsgesellschaft die Versicherungsgesellschaft zu errichten, welche in einem Capital von 100 fl. (oder 1000 fl.) bei je versicherten Gebäudenwerth besteht;

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Wer kann Mitglied werden?

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Was wird versichert?

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Landesversammlung.

Bedingungen des Beitritts.

Die Versicherungsgesellschaft ist gegenseitig.

Osnova zdokonalených stanov c. k. priv. české vzájemné požární pojišťovací společnosti

(První strana)
Praha 1832

je obdruženi z práci, se se mu zaplacení
šlady celsira, a uij zánok na asetur
rační spolek cukrovarníků v rakous
ko-uherském mocnářství v Praze pro
li němu soudně podati. Po uply.
nutí léta, šlady pomínul kásky ná,
vok pojistěného a le kleré škody na
aseturacní spolek cukrovarníků v
rakousko-uherském mocnářství v
Praze.

§. 27.

Tyto podmínky pojistování mají
platnost nejen pro členy, vybrší i pro
čestníky aseturacního spolku cu
krovarníků v rakousko-uherském
mocnářství v Praze.

Nro 145/ ai 1887.

Duſſ die vorliegende kőfmiſſe Uőberſetzung mit
dem beigenſthegemanen Originalen genau ſich
einſtellt, wird beſtätigt. Die Correctur auf kőfmiſſe
frag am 14 April 1887.

Dra geruſſe beſetzte R. brüder
Dolmetsch Dra kőfmiſſen Sprach:
J. U. Dr. Victor Gull

Pojistné podmínky Assekuračního spolku cukrovarníků v rakousko-uherském
mocnářství v Praze

(Překlad z německého originálu.)

vzájemná banka k pojišťování života ve Vídni.

pisárna: mesto, Korutanské náměstí č. 2.

S t a n o v y.

Schválené c. k. státním ministerstvem dne 6. pros. 1866 č. 20160/1136.

Tisk. druh č. 46.

Stanovy „Patria“, vzájemná banka k pojišťování života ve Vídni

(Titulní strana)

Obsah: ředitelství banky, stanovy, tabulky a tarify.
Praha 1866

STANOVY „S L A V I E“,

první české banky

pro vzájemné pojišťování životů, zdraví, kapitálů a důchodů
v Praze.

Čl. 1. Firma.

Firma banky jest: „Slavia,“ první česká banka pro vzájemné pojišťování životů, zdraví, kapitálů a důchodů v Praze. Firmu vede předseda správní rady neb jeden z náměstků jeho s ředitelem, neb v případě nepřítomnosti jeho s jedním ze tří k účeli tomu od správní rady zvolených členů společně.

Čl. 2. Účel banky.

a) Banka zanášá se veškerým vzájemným pojišťováním života a zdraví lidského; a sice života buď na případ úmrtí, buď na případ dosáhnutí jistého věku; a zdraví, v případě nemoci týhodní podporou;

b) zařizuje a spravuje mimo to vzájemné na případ přežití vypočtené spolky k nabývání vzrůstajících kapitálů a důchodů a

c) může uzavíratí podpůrná pojištění s ústavy jinými, buď tuzemskými, buď cizozemskými.

**Prozatímní stanovy „Slavie“ první české banky pro vzájemné pojišťování životů,
zdraví, kapitálů a důchodů v Praze**

(Úvodní strana)

Obsah: Představenstvo, O firmě, Práva členů, Povinnosti členů, Valná hromada, Správní rada, Účetnictví banky.

Nedatováno (odhad 1868)

*Pojištění věna v administrativním placením pojistného a vrácení
téhož v případě předčasného úmrtí dítěte (1894)
Rozm. pojistné hořké k pojištění kapitálu pl 10000. stav se vyplácí,
když do maturity dítěte vedoucí 18 - 20. rok 24. rok 30.*

Stavě	Věk, jehož dítě dovrší ma	Stavě			Stavě	Věk, jehož dítě dovrší ma	Stavě		
		18	20	24			18	20	24
1	20	34 273	33 924	33 947	1	20	66 339	54 309	39 414
	25	34 466	34 104	34 155		25	66 641	55 083	39 670
	30	34 717	34 359	34 382		30	66 936	55 409	40 036
	35	40 084	34 718	34 780		35	67 573	55 969	40 644
	40	40 696	35 367	37 441		40	68 526	57 014	41 724
	45	41 781	36 464	38 534		45	70 215	58 733	43 486
	50	43 542	38 232	40 265		50	72 842	61 418	46 230
	55	46 283	40 941	42 944		55	74 032	63 682	50 532
	60	50 606	45 267	47 006		60	74 032	63 682	50 532
	65	42 411	36 434	37 635	2	25	73 766	60 448	42 573
2	25	42 600	36 620	37 834		30	74 036	60 406	42 817
	30	42 657	36 671	38 039		35	74 361	60 746	43 187
	35	43 212	37 204	38 481		40	74 871	61 291	43 766
	40	43 812	37 863	39 128		45	75 565	62 221	44 182
	45	44 889	38 934	40 230		50	77 534	64 026	46 662
	50	46 640	40 717	41 948		55	80 126	66 602	49 349
	55	49 380	43 466	44 687		60	84 246	70 911	53 657
	60	53 692	47 733	48 799		65	82 625	64 334	46 133
	65	46 153	39 415	39 729		70	82 685	64 443	46 365
	70	46 406	39 647	39 969	3	75	83 220	64 941	46 740
3	75	46 700	40 032	40 357		80	83 711	65 508	47 327
	80	47 148	40 663	40 988		85	84 682	66 221	48 384
	85	48 116	41 747	42 069		90	86 329	67 210	50 116
	90	50 158	43 525	43 881		95	88 879	68 317	52 859
	95	52 884	46 257	46 610		100	91 016	70 016	55 162
	100	57 190	50 355	50 720	4	25	93 460	73 161	50 171
	25	44 949	42 402	42 765		30	93 720	73 021	50 425
	30	50 191	42 842	43 205		35	94 003	73 356	50 774
	35	50 744	43 203	43 567		40	94 525	74 066	51 349
	40	51 360	43 863	44 227		45	95 469	75 259	52 405
	45	52 426	44 979	45 343		50	97 090	77 129	54 136
	50	54 158	46 610	46 974		55	99 541	80 120	56 842
	55	56 866	49 368	49 732		60	103 539	84 240	61 130
	60	61 156	53 679	54 043		65	107 269	88 380	65 044
	65	64 813	58 748	59 112	5	70	107 001	93 715	65 393
4	70	68 069	64 401	64 765		75	108 041	95 106	65 933
	75	71 103	68 756	69 120		80	108 965	96 576	66 497
	80	74 073	73 144	73 508		85	110 553	98 023	67 113
	85	77 018	78 411	78 775		90	113 004	100 000	67 794
	90	80 737	84 153	84 517		95	116 870	102 000	68 541
	95	84 423	89 879	90 243		100	121 000	104 000	69 354
	100	88 687	95 144	95 508		105	126 337	106 000	70 221
	105	93 620	100 812	101 176		110	132 000	108 000	71 144
	110	99 010	107 000	107 364		115	138 000	110 000	72 121
	115	104 813	113 612	113 976		120	144 000	112 000	73 154
5	120	111 000	120 000	120 364		125	150 000	114 000	74 244
	125	117 000	126 000	126 364		130	156 000	118 000	75 394
	130	123 000	132 000	132 364		135	162 000	122 000	76 604
	135	129 000	138 000	138 364		140	168 000	126 000	77 874
	140	135 000	144 000	144 364		145	174 000	130 000	79 204
	145	141 000	150 000	150 364		150	180 000	134 000	80 604
	150	147 000	156 000	156 364		155	186 000	138 000	82 074
	155	153 000	162 000	162 364		160	192 000	142 000	83 604
	160	159 000	168 000	168 364		165	198 000	146 000	85 194
	165	165 000	174 000	174 364		170	204 000	150 000	86 844

VZÁJEMNÉ POJIŠŤOVACÍ BANKA
V PRAZE

[Handwritten signatures and names]

Sazebníky pojištění věna „Slavia“, vzájemně pojišťovací banky v Praze,
s podmíněným placením pojistného a vrácení téhož v případě předčasného úmrtí dítěte.

1827

PCVP

1827

Čís. účtu _____

POŽÁRNÍ POJISTKA

Čís. _____

Telegramy:

„Česká vzájemná, Praha“

Telefon 28851, mezinátní 27005

**PRVNÍ ČESKÁ
VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA**
(ZAL. R. 1827)
V PRAZE

potvrzuje, že P. T. _____

pojistil u ní na základě stanov a všeobecných pojistných podmínek ústavu na této pojistce vytištěných,
po případě též za zvláštních předepsaných neb připojených podmínek předměty v pojistce uvedené a

_____ náležející

v _____ čp. _____ ulice _____ pošta _____

proti škodám způsobeným požárem, bleskem a výbuchem (podle čl. I. všeob. poj. podmínek) do výše korun čs.

na dobu { od _____ 1900 _____ } dvanácté
do _____ } hodiny
polední.

V PRAZE dne _____ 19____
Spálená ul. č. 24.

PRVNÍ ČESKÁ VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA
(ZAL. R. 1827)

Premie za dobu od _____ 19____ do _____ 19____ Kč _____ h
Vedlejší poplatky Kč _____
4% státní poplatek Kč _____ } " " "
3% hasičský příspěvek " _____ } " " "
celkem Kč _____ h

Pojistník může kdykoliv na své útraty žádati opisy veškerých prohlášení, která učinil proti pojistiteli,
hledíc na smlouvu, sám nebo za něho někdo jiný. (§ 10 zák. o poj. sml.)

Upozornění. Jednatelé pojišťovny (jednatelé, úředníci vnější služby, akvisiční úředníci) jsou opatřeni
plnou mocí, která vymezuje jejich oprávnění a kterou jsou povinni stranám se vykázati. Jednatelé nejsou
oprávněni pojišťovnu v jakémkoli směru zavazovati, přijímati odvolání návrhů na uzavření, prodloužení
nebo změnu pojistné smlouvy, prohlášení o výpovědi a odstupu, ani jinaká prohlášení a oznámení týkající
se pojistného poměru. Rovněž nejsou oprávněni přijímati následné premie u záloh na ně.

Základní fond plně splacen.

1827

PCVP

1827

POD ZÁŠTITOU KRÁLOVSKÉHO HLAV. MĚSTA PRAHY.
PRAŽSKÁ MĚSTSKÁ POJIŠŤOVNA
ŽIVOTNÍ A DUCHODOVÁ.
TELEFON 5033. V PRAZE I. 932.

Pouze pro poznámky ústavu!

Č. návrhu: 604 Spol. ris. s n. č.
Č. pojistky: 40530 Spol. ris. s poj. č.

Jednatel: _____
Předch. zam.: _____
Návrh zapsán: _____
Pojistka ku psaní: _____
• napsána: _____
• přehled: _____
• zapsána: _____
• oznámena: _____

Poznámky:

Návrh k pojištění lidovému

a) pro odpovědi budtež vyplněna vypsanými písmeny, číslicami, nulami a po-

Prohlášení navrhovatele

PLACENO ÚPOKLADNY
11. 12. 1918
PRAŽSKÁ MĚSTSKÁ POJIŠŤOVNA
ŽIVOTNÍ A DUCHODOVÁ

- a) **Jméno a příjmení?**
(U žen též jméno rodné.)
- b) **Bydliště?**
(Misto, ulice, číslo domu.)
- c) **Povolání?**
(Podrobné naznačení zaměstnání a činnosti.)
- d) **Stav** (svobodný, ženatý)?
- e) **Místo a den narození?**
Jakou listinou doložena jest správnost tohoto udání?
(Viz čl. 6. podmínek.)

- c) _____
- d) _____
- e) Narozen v _____ dne _____ r. _____

- a) **Na který obnos pojistný má býti pojištění uzavřeno?** 331
- b) **Dle které sazby?**

- 2. a) Na obnos: K _____ Nejvyšší obnos pojistný smí obnášeti při pojištění bez lékař. vyšetření K 1000.—.

- b) Dle 1. 1.: aby byl pojistný obnos splatným ihned po úmrtí pojištěnce; pojistné bylo by platilo nejdelší do 55. roku jeho věku. (K tomu viz čl. 3. podmínek.)
Dle 2. 1.: aby byl pojistný obnos splatným ihned po úmrtí pojištěnce nebo nejpozději v případě dotičie-li se _____ roku svého věku. (K tomu viz čl. 3. podmínek.)
Dle 3. 1.: aby byl pojistný obnos splatným za _____ let, než se pojištěnce této doby dožije či-li dle, takže-li dříve, přestává další placení pojistného. (Viz čl. 2. podmínek.)

- c) **Za jaké pojistné?**

roční	pololetní	čtvrtletní	osměti	tydenní
K	K	K	K	K
Při první splátce pojistného třeba zaplatiti poplatek jednou pro vždy v obnosu 1.33%.				
K	K	K	K	K

Misto příslušné administrativní správy ústavu.	
Stáří	37
Pojistné	K 1.33
Poplatek	K 1.33
Zákonný kolek	K
Úhrnem	K 2.33

Při týdenním placení: Který všední den chcete pojistné platiti?
19/9/26
12/1 1918
12/1 1918

- d) **S lékařským vyšetřením?**
- e) **Komu má býti pojistný obnos vyplacen?**

- d) **S lékařským vyšetřením?**
- e) **V případě úmrtí** _____

- f) **Kdy má pojištění počítati?**

- f) Dne _____ 19 _____

- a) Byl Jste k vojsku odveden?
- b) Byl-li Jste předčasně propuštěn, z jaké příčiny?
- c) Proč Jste nebyl odveden?

- 3. a) _____
b) _____
c) _____

- a) Vyjednával Jste o pojištění jinde, kde a kdy?
- b) Byl Váš návrh na pojištění životní, pohřební neb úrazové u jiného ústavu odmítnut?
- c) U kterého?

- 4. a) _____
b) _____
c) _____

- a) Jste pojištěn?
- b) Na jaký obnos?
- c) Jak dlouho a kde?
- d) Za normál. pojistné či s přírůzkou?

- 5. a) _____
b) _____
c) _____
d) _____

Návrh k pojištění lidovému Pražské městské pojišťovny

Praha, 15. 12. 1917

Rozhodnutí o přijetí neb zamítnutí návrhu jest vyhrazeno toliko správě ústavu.

Pojistná smlouva Pražské městské pojišťovny

(Titulní strana)
Praha 1924

vrchní zastupitelství:
JINDŘICH KOLAN
Třeboň.

Kolek zapravuje ústev přímo dle zákona poplakovému úřadu v Praze.
Pojištění smíšené na úmrtí a dožití.

Sazba II. Fc.

Stáří

27.

Číslo poj.

502031

Pojištná doba

25.

Číslo návrhu

32.180

Roční premie Kč

248.40

PRAŽSKÁ MĚSTSKÁ POJIŠTOVNA

se strany jedné a pan

Šim Idemík, kancl. opáčen.

bytem v

Šim. Hradec, Hradecko-píseň. č. 121/E

nar. dle

udání

v 1. května 1896, dne 7. prosince 1896,

se strany druhé uzavřeli na základě stanov, podmínek pojišťovacích, v této listině obsažených, a návrhu, daného pojistníkem a pojištěncem dne 25. března 1924 jakož i na základě prohlášení, zejména před důvěrným lékařem ddo 2. května 1924 dne 27. března 1924,

SMLOUVU O POJIŠTĚNÍ NA ŽIVOT.

Pražská městská pojišťovna zavazuje se, že vyplní

Kč

1000

slovy korun č.

deset tisíc

v případě úmrtí pojištěnce ihned

jeho choti paní Marii Idemíkové, roz. Poštilové, a když jí na smrti nebylo, jeho dědicům stejným dílem,

nejpozději však dne 1. května 1924 pojištěnci samému.

Pojištění počíná dne

1. května 1924

o 12. hodině polední.

Pojištník běže na sebe povinností zapravovati z tohoto pojištění roční pojištné ve

splátkách po

Kč

100.40

a současně zákonný kolek dne

1. května 1924 a 1. května 1925

každého roku, pokud jest

pojištníkem na živu, nejdéle po 25. let.

Premie zůstává v prvních 5 letech nezměněna. Po 5ti letech klesá ročně o 2%, a v každém následujícím pětiletí stupňuje se tato sleva o 1%, takže obnáší roční premie v 6 roce 0.98%, původní výše, v 7 roce 0.96%, v 8 roce 0.94%, atd., v 11 roce 0.875%, atd. Pojištník jenž pojištnou dobu přežije, obdrží pokud bude na živu 5 ročních výplat ve výši stěvy z premie, jaká by připadala na jeho pojištění dle výše uvedených zásad, kdyby pojištná doba byla o 5 let delší.

První pojištné od

1. května 1924 do 1. srpna 1924

Kč

62.10

poplatek jednou pro vždy

30.~

a zákonný poplatek kolekový

3.90

úhrnem

Kč 90.~

bylo hotově zapláceno a tímto se kvituje.

V PRAZE, dne

12. dubna

1924

PRAŽSKÁ MĚSTSKÁ POJIŠTOVNA:

Za vedoucího hlavn. města Prahy:

Idemík

předseda dozorčí rady.

Za ředitelství:

Idemík

Odkupní cena pojisky za 1000 korun čsl. pojištné listiny:

Pojištění trvalo let:	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
bez ohledu na vstupní stáří:	30.40	28.40	26.40	24.40	22.40	20.40	18.40	16.40	14.40	12.40	10.40	8.40	6.40	4.40	2.40	0.40	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Jednatelé a zástupci ústavu opatření jsou plnými mocemi, vymezujícími lich právo, a jsou povinni naproti stranám se jím vykázáti. Pojištník může kdykoli žádati na své útrapy opis všech prohlášení, které on sám nebo jiný za něho vzhledem k pojišťovaci smlouvě vůči ústavu učinil.

Pojištná smlouva o pojištění na život u Pražské městské pojišťovny

(Vlastní ujednání)

Praha 1924

Státní poplatek odvádí banka přímo.

Obchodní jméno: p. obch. banky - č.
SLAVIA,
VZÁJEMNĚ POJIŠŤOVACÍ BANKA.

Generální zastupitelství:
BRNO,
LAŽANSKÉHO NÁM. 8.

Zastupitelství:
Uhřany -
p. L. Jarolím.

Pojistník může kdykoliv na své útraty žádat opisy veškerých prohlášení, jež byly ohledně smlouvy učiněna jen u této pojišťovny.

Úrazové pojištění dětí

s ročním placením pojistného.

Odehlyje-li se obsah pojistky od příhlášky, platí odehlyška, jako by byla pojistníkem schválena, nepodaří-li se ověřit do mířce po přijetí pojistky.

POJISTKA číslo 40.651.

SLAVIA, vzájemně pojišťovací banka pojišťuje na základě svých všeobecných stanov, všeobecných pojistných podmínek, jakož i na základě přihlášky ze dne 30. července 1933 kterou podal

-- pan František Štěpánek, maj. instalatérského závodu, Husovice, Černá Pole č. s. 36, jeho dceru narozenou dne 13. června 1933 v Husovicích -----
M u r c o l u

proti následkům tělesných úrazů

a lo:

a) pro případ trvalé invalidity (článek 15. všeobecných pojistných podmínek) do

Kč 100.000.--, slovy: korun čsl. jednostotřicistio

b) pro případ smrti (článek 14. všeobecných pojistných podmínek) na obnos, rovnající se pěti procentům pojistné částky pro trvalou invaliditu, t. j.

Kč 5.000.--, slovy: korun čsl. pěttisic

Pojištění platí též pro náhradu léčebných výloh v rozsahu zvláštní podmínky, uvedené na zadní straně této pojistky.

Toto pojištění uzavírá se do dosažení 18. roku věku dítěte;

počiná dnem 30. srpna 1933 12. hodinou polední a

končí dnem 30. srpna 1935 12. hodinou polední.

roční pojistné obnáší Kč 50.-- a jest vždy splatno

dne 30. srpna o 12. hodině polední.

Návrh číslo: 338718

»PRAHA«

Pojistka č: 317621

VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA V PRAZE

jako pojistitel potvrzuje touto pojistkou, že s ní uzavřel

Spolek úřednictva lihovarského průmyslu v ČSR.

Praha II., Hybernská ul.č.12,

jako pojistník

smlouvu o pojištění na život

pana Ing. Aloise MATURY,

úředníka Kolínské akc.tov.na vyrábění a čištění lihu a drasla, Kolín n/Lab.

naroděného dne 14.června 1902 v Praze.

Podle této smlouvy, sepsané na základě pojistného návrhu lékařského
vysvědčení, podle stanov a všeobecných pojistných podmínek, pokud zvláštním dodatkem
nebyly změněny, vyplácí PRAHA vzájemná pojišťovna v Praze pojistnou sumu

Kč - TŘÍ TISÍCE -

po smrti pojištěného ihned doručiteli pojistky, při dožití
85.roku věku rovněž doručiteli pojistky.

Pojištění počíná dne 1.října 1938 o 12.hodině polední.

Od toho dne zavazuje se pojistník platiti předem premií dle níževe-
deného výpočtu (s výhradou ustanovení čl.20.všeobecných pojistných podmínek), v pří-
padě umrtí jen do konce pojistného období, v němž pojištěný zemřel.

V Praze dne 30.listopadu 1938.

»PRAHA«

VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA V PRAZE

ŘEDITELSTVÍ:

V ý p o č e t p r é m i e	roční premie..jednou provždy.....	Kč 1079.55
	prémiová splátka - - - - - s % roční přírůstkou Kč	
		Kč
	státní poplatek.....	Kč 43.20
N u t n o b u d ě t p l a t ě t ě v ě d y - - - - -	každého roku.....	Kč 1122.75
	zápisné jednou pro vždy.....	Kč
P r e m i e - - - - -	prémie jednou provždy.....	Kč 1122.75

Zastupitelství: Velká Praha.

Sazba 1A

UPOZORNĚNÍ: Jednotelé pojišťovny jsou oprávněni jistou část, která vyjde ze jejich oprávnění a kterou jsou povinni se vyhraditi státní. Izra-
středující jednotelé nejsou zejména oprávněni přijímati úvěrové žádosti na uzavření, prodloužení nebo změnu pojistné smlouvy, přijímati od
pojistníků prohlášení a výpovědi a odstupu od smlouvy, a přijímati přímé a vedlejší poplatky. Pojistník může kdykoliv na své ústní žádosti opatř
velkých prohlášení, které učinil proti pojišťovně sám nebo za něho někdo jiný (§ 10 zák. o poj. sm.).

36 LH

Pojistka Prahy, vzájemné pojišťovny v Praze

Smlouva o pojištění na život uzavřená mezi „Prahou“, vzájemnou pojišťovnou v Praze a
Spolkem úřednictva lihovarského průmyslu v ČSR.

Praha 1938

přihlašky: 12 1118

„PATRIA“

Číslo pojistky: 1 11 1118

AKCIOVÁ POJIŠŤOVNA V PRAZE.

II. Štěpánská 18.

PLNĚ SPLACENÝ AKCIOVÝ KAPITÁL K 3.500.000,—

Telefon č. 249-22, 282-92

upce

v

Jan Hbalas
Črčauch č. 37

Lékařské vysvědčení, objednáno dne

u MUDra

R. Haňk, f.

v

22. června 1941
Črčauch

NÁVRH

„PATRIA“

22. 6. 1941

sjednání doživotního pojištění na případ smrti, pojištění smíšeného ~~na~~ pojištění s určitou dobou splatnosti (vesměs na základě lékařské prohlídky), učiněný na základě ~~veřejných~~ Vojenských podmínek otištěných v tomto návrhu.

A. Prohlášení navrhovatele (pojistníka):

1. a) Jméno a příjmení:
b) Jméno rodné:
c) Povolání:
d) Bydliště:

osoby, na
jejíž život
se pojištění
sjednává.

a)

Karel Fráer,

b)

c)

d)

pošta:

ul.:

soudní okres:

a) dne

b)

a) K

b)

c) nejdéle po dobu

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

a)

b)

c)

d)

2. Rodná data:

a) Den, měsíc a rok narození:

b) Místo narození, okres, země:

3. Navrhuje se:

a) Pojistná suma (kapitál):

b) Sazba:

c) Doba placení prémie:

d) Prémie bude placena předem ve lhůtách:

4. Označení obmysleného t. j. osoby oprávněné ku přijetí pojistné sumy:

a) pro případ úmrtí pojištěné osoby:

b) pro případ dožití pojištěné osoby:

Uvedte vždy křestní jméno a příjmení, jméno rodné a příbuzenské poměry obvyklého vzt. pojištěné osobě (nedoporučujeme všem označení „rodinné“, „příbuzným“, „dědicům“, neboť sdílejí výplatu pojistné sumy).
Doporučujeme uvést určitou osobu nebo doručitele smlouvy.

5. a) Jméno a příjmení (firma):

b) Povolání:

c) Bydliště (přesná adresa):

(Není třeba vyplňovat, je-li pojistník totožný s pojištěným.)

pojist-
níkovo

a)

b)

c)

pošta:

ul.:

soudní okres:

6. Zvláštní ujednání?

Upozornění: Jakékoliv ujednání, týkající se pojistného poměru jsou jen tehdy platná, byly-li učiněny písemně (čl. 14 v. p. p.)

UPOZORNĚNÍ

Jednatelé pojišťovny jsou opatřeni plnou mocí, kterou jsou povinni se vykázáti stranám a která obsahuje rozsah a omezení jejich oprávnění.

Pojistník může kdykoli na své útraty žádat opisy veškerých prohlášení, která učinil proti pojišťovně sám nebo za něho někdo jiný (§ 10 zák. o poj. sml.).

Návrh na sjednání doživotního pojištění pojišťovny „Patrie“

Praha 1941

PRAŽSKÁ MĚSTSKÁ ŽIVOTNÍ POJIŠŤOVNA

Číslo návrhu:

AKCIOVÁ SPOLEČNOST

Číslo pojistky:

PRAHA I., Norimberská tř. č. 6.

Zástupce: evid. č.:

Plně splacený akciový kapitál

Lékařské vysvědčení objednáno

Jméno:

K 12.500.000—

dne

Spolupracoval:

u MUDr.

v

Upozornění:

Jednatelé pojišťovny jsou opatřeni plnou mocí, kterou jsou povinni stranám se vykázní a která vymezuje jejich oprávnění. Zprostředkující jednatelé nejsou oprávněni přijímat odvědní odvahu na uzavření, prodloužení nebo změnu pojistné smlouvy, rovněž nejsou oprávněni přijímat od pojištěného prohlášení o výpovědi a odstupu ani jiné prohlášení a oznámení týkající se pojistného poměru. Pojištěný může kdykoliv na své útraty žádat o poskytnutí prohlášení, které obsahuje smlouvy učiněné vůči pojišťovně. Škody nebo jiné znevýhodnění může odpovídati jsou nepřípustné. Navrhovatel odpovídá za správnost a úplnost odpovědí, i když je sepsal za něho jednatel nebo jiné osoby.

Na základě všeobecných pojistných podmínek k tomuto návrhu připojených podávám tento

návrh na životní pojištění

Vyplnití zřetelně a úplně!

(s lékařskou prohlídkou)

I. Otázky společnosti a odpovědi a prohlášení navrhovatele — budoucího pojištěného:

1. a) Jméno a příjmení navrhovatele:

b) Povolání:

c) Adresa:

(Každou změnu adresy nuloz bez prodlení oznámíte.)

a) *Gintomir Marek*

b) *úředník, min. finan.*

c) *Thaumu, č. 218, Pra-*

maškovice, 22

2. Pojistná suma na dožití K

na úmrtí K

3. Šazba

Vstupní věk pojištěného:

Pojistná doba:

Doba placení:

Premie bude placena:

(ročně, pololetně, čtvrtletně, měsíčně)

Počátek pojištění:

Základní roční premie za K 1000.— pojistné sumy mimo kolkový poplatek:

a) za pojištění životní

K 43.94

b) za doplatek (K 100.—) při dožití

K

c) za připojištění úrazové

K

d) za připojení invalidity:

% z premie

e)

Při pololetním placení vyřazuje se roční premie o 2%, při čtvrtletním o 2% a při měsíčním o 2%.

Vstupní věk odpovídá počtu let, která uplynula od narození pojištěného. Část roku, 6 měsíců nebo větší, počítá se za celý rok.

4. Komu má být vyplacena pojistná suma?*)

a) V případě dožití?

b) V případě úmrtí?

není

*) Při volbě obmyšlených nebudí užíváno označení jako „postulát“, „rodině“ atd., neboť združují jen výplata pojistné sumy. Při určování obmyšleného budí vždy udáno plné jméno a příjmení (u vdaných jen té rodné jméno, adresa a povolání).